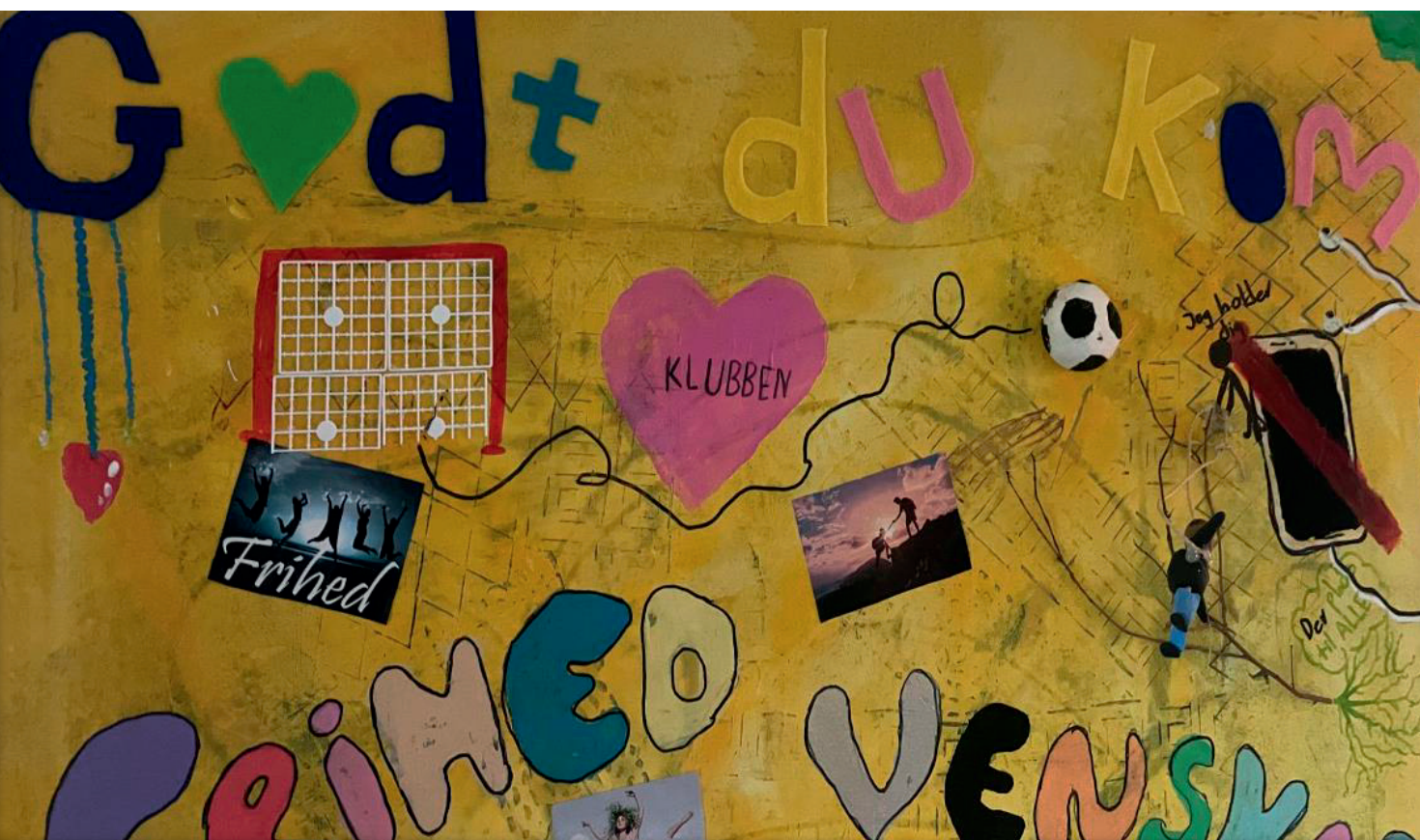

"DET ER BLEVET MERE ET SAMARBEJDE MED BØRNENE"

Et fritids- og ungdomspædagogisk udviklingsprojekt

"Her kan man være den man er"

TITEL:

*Det er blevet mere et samarbejde med børnene
– Et fritids- og ungdomspædagogiks udviklingsprojekt.*

FORFATTER:

Jesper Larsen
Mail: Jesper@jesperlarsen.nu
Tlf. 53616159
www.upol.dk

UDGIVET AF:

Forlagettokeagerschou.dk
www.upol.dk
1. udgave
© 2024, forfatteren
Kopiering er tilladt med tydelig kildeangivelse

GRAFISK OPSÆTNING OG TRYK

PR Offset · www.proffset.dk

BILLEDER: Jesper Larsen og Klub Kirkepladsen

ISBN:

TRYKT: 978-87-971584-3-2

ELEKTRONISK: 978-87-971584-4-9

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14770970>

Rapporten er fagfællebedømt

Forside

Billedet på rapportens forside viser en såkaldt forskervæg. Det er en børne-sociologisk metode til at inddrage de større børn og unges perspektiver på det, der foregår i klubben.

Citatet "*Det er blevet mere et samarbejde med børnene*" er et udsagn fra et interview med en medarbejdergruppe i en klub. Udsagnet indrammer hovedpointen i projektet: SFO(2)'ernes og klubbernes succes er i højeste grad funderet på, at børn og unge er deltagende med skabere af deres SFO(2)- og klubtilbud.

Citatet: "*Her kan man være den, man er*" er et udsagn, der dukkede op i en pædagogisk arbejdsform i en klub, en pigecafe, da gruppen af piger blev bedt om at skrive sange om, hvorfor de kom i klubben, og hvad der gjorde den sjov at være en del af. At kunne øve sig på at være den, man aktuelt er, er ikke sjov forstået som pjat, men alvorlig sjov. Det handler om at blive til, om menneskedannelse.

Kringsatt av fiender / Til ungdommen

1. Kringsatt av fiender,
gå inn i din tid!
Under en blodig storm -
vi dig til strid!
Kanskje du spør i angst,
udekket, åpen:
hvad skal jeg kjempe med,
hvad er mitt våpen?

2. Her er dit vern mot vold,
her er dit sverd:
troen på livet vårt,
menneskets verd.
For all vår fremtids skyld,
søk det og dyrk det,
dø om du må - men:
øk det og styrk det!

3. Stilt går granatenes
glidende bånd.
Stans deres drift mot død,
stans dem med ånd!
Krig er forakt for liv.
Fred er å skape.
Kast dine krefter inn:
døden skal tape!

4. Elsk og berik med drøm
alt stort, som var,
Gå mot det ukjente,
fravrist det svar.
Ubygde kraftverker,
ukjente stjerner -
skap dem, med skånet livs
dristige hjerner.

5. Edelt er mennesket,
jorden er rik!
Finnes her nød og sult,
skyldes det svik.
Knus det! I livets navn
skal urett falle.
Solskinn og brød og ånd
eies av alle.

6. Da synker våpnene
makteløst ned.
Skaper vi menneskeverd
skaper vi fred.
Den, som med høire arm
bærer en byrde,
dyr og umistelig,
kan ikke myrde.

7. Dette er løftet vårt
fra bror til bror:
vi vil bli gode mot
menneskenes jord.
Vi vil ta vare på
skjønnheten, varmen -
som om vi bar et barn
varsomt på armen!

Nordahl Greig i Veien frem, 1936.

Indhold

Tak	6
Forord	7
Fagfællebedømmelse	9
1. Indledning	10
1.1. Kort resumé af udviklingsprojektets resultater	10
Formål og undersøgelsesspørgsmål	10
Livstilfredshed	10
Mistrivsel	10
Projektets teoretiske grundlag	10
Projektets metodiske grundlag	11
Aktionslæringscyklus i projektet	12
Projektets fund	12
Anbefalinger på baggrund af projektet	13
1.2. Baggrund - Hvorfor "Godt du kom"?	13
1.3. Hvad ville projektet? – Undersøgelsesspørgsmål	14
1.4. Hvordan gjorde vi det? – Lærings-, udviklingsdesign og metode	15
2. Med et fagligt ståsted i fritids- og ungdomspædagogikken	17
2.1. Vi har brug for, at børn og unge får en samfundsengagerende karakterdannelse	17
2.2. Fornyet interesse for fritids- og ungdomspædagogik	18
Tabel 1: Fritids- og ungdomsklub og skolens dikotomi	19
2.3. Fritids- og ungdomspædagogik kan være et middel til bedre ungdomsliv	20
2.4. Definitioner og indkredsning af fritids- og ungdomspædagogikken	20
3. Spørgeskemaundersøgelse – et afsæt for lokal refleksion og og måske progression ud	21
3.1. Trivsel og glæde ved SFO(2)/klubben	21
3.2. Populære aktiviteter i SFO(2)/klubben	21
3.3. Mistrivsel og mobning	22
3.4. Voksnes rolle og relationer	22
3.5. Fremtidsudsigter og frafald	22
3.6. Frekvens af besøg i SFO(2)/klubben	23
3.7. Samspil med klassekammerater	24
3.8. Fra data til handling	24
3.9. Refleksionsspørgsmål for ledere	24
3.10. Refleksionsspørgsmål for pædagoger sammen med børnene	24
4. Resultater og værdi i medarbejdere og lederes perspektiv	26
4.1. Analyse af projektets værdiskabelse igennem seks Vignetter	26
4.2. Faglig fritids- og ungdomspædagogisk ledelse som omdrejningspunkt	26
4.3. Fra servicerende "hotel" til klub med pædagogik og praksisfællesskabelse	29
4.4. Hun er jo normalt helt stille...	31
4.5. Faglig stolthed løfter arbejdsglæden	32
4.6. Reflekteret professionel faglighed øger medlemstal og fremmøde	33
4.7. Fornyet opmærksomhed på ungdomsklub?	34
5. Konklusion	36
5.1. Gennemsnitlige anbefalinger til andre kommuner som ønsker at udvikle det fritids- og ungdomspædagogiske område	36
5.2. Afsluttende refleksioner over projektets bidrag til fritids- og ungdomspædagogik	38
Referencer	39

Tak

Tak til Køge Kommune for at sætte fokus på et vigtigt emne i børn og unges hverdag: deres velbefindende og lige muligheder – med fritids- og ungdomspædagogik samt klubområdet som en væsentlig og vigtig aktør.

Tak til fritids- og ungdomspædagogerne samt lederne af SFO'er og klubber for jeres mod til at byde mig velkommen og vise åbenhed og tillid i jeres aktionslæringsforløb. Samarbejdet har været berigende for mig, og jeg håber også for jer.

Tak til Troels Klarup Clausen, SFO- og klubleder, for at bringe ideen om projektet på banen. Også tak til Joakim Rex Blankschøn, tidligere pædagogisk konsulent, Jeppe Pfeiffer Hansen, nuværende pædagogisk konsulent, og Nikolaj Warming, SFO- og klubleder, for at insistere på projektet og for god sparring undervejs. Tak til Thomas Westergaard, teamleder, for styrkende drøftelser under projektbeskrivelsesfasen og for et vedholdende ejerskab gennem hele forløbet.

Tak til både nuværende og tidligere medlemmer af styregruppen for berigende møder og gode drøftelser, der har bidraget til udviklingen og gennemførelsen af projektet, samt til Køge Kommune for at understrege projektets betydning.

Tak til BUPL Udviklingspuljen for støtten til dette udviklingsprojekt og for samarbejdet med Center for Ungdomsstudier.

I har alle på hver jeres måde inspireret til indholdet og gjort både projektet "*Godt du kom*" og denne rapport mulig. Fejl og mangler i herværende tekst er dog alene mit ansvar.

Jesper Larsen, januar 2025

Forord v. Klaus Majgaard

PEJLEMÆRKER FOR EN KÆMPENDE PÆDAGOGIK

Lige nu kæmper fritids- og ungdomspædagogikken for at genskabe og nyfortolke sin plads som et selvstændigt praksisfelt – med grænse-udvidninger til skolen, det sociale arbejde og kulturlivet. Fra alle tre sider lægges pres. Fritids- og ungdomspædagogikken skal hjælpe skolen med at løse inklusionsudfordringen og bekæmpe mistro i overbygningen. Den skal skabe forebyggende sociale indsatser. Og den skal lede unge til de etablerede kulturinstitutioner og foreninger. Det er meget, den skal.

Derfor er det heller ikke underligt, at fritids- og ungdomspædagogikken i sin eksistentielle kamp indtræder i et uroligt vekselspil, hvor den til tider søger at være servil og imødekommende over for de ydre krav, og til andre tider højtideligt hævder sit helt eget dannelsesmæssige ståsted. Begge dele er nødvendige. Var den kun tilpasningsivrig, ville den lade sig reducere til et rent instrument, som andre institutioner kunne bruge til at "fylde huller", hvor de end måtte dukke op. Omvendt, var den kun sin egen, ville den forsøge sig i ideologisk selvdeklaration og ængstelige fjendebilleder om omverden.

For at begå sig i dette vekselspil har fritids- og ungdomspædagogikken brug for stærke og nuancerede pejlemærker. Og det er netop sådanne pejlemærker, der fortæller om i den foreliggende rapport, der er skrevet af Jesper Larsen, der gennem mange år har påtaget sig at være fortolker og vogter af fritids- og ungdomspædagogikkens særlige karakter.

TRE AMBITIONER VED RAPPORTEN ER SÆRLIGT VIGTIGE:

For det første insisterer den på, at pejlemærkerne skal sætte fokus på **værdiskabelsen** i det fritids- og ungdomspædagogiske arbejde. Skal der udvikles et pædagogisk praksisfelt, som både er imødekommende i forhold til omverden, og som samtidig har sit eget ståsted, må det begrundes ved, at det kan skabe en helt særlig værdi i et børne- og ungeperspektiv. Det centrale spørgsmål bliver, hvad det er for nogle særlige kvaliteter, der kan opstå i pædagogernes møde med børn og unge inden for det særlige sæt præmisser, som SFO og fritids- og ungdomsklubber tilbyder. Og hvordan bliver disse særlige kvaliteter virkningsfulde i børn og unges liv og dannelse?

For det andet tager rapporten de dilemmaer alvorligt, som opstår mellem at være et instrument for andre og et selvstændigt praksisfelt. I

rapporten skrives der både appellerende om, at fritids- og ungdomspædagogikken er et stærkt instrument, når voksende mistro blandt unge skal bekæmpes, og der opstilles klare værdier og principper, som omkranser fritids- og ungdomspædagogikken som særligt felt. Larsen flygter således ikke fra dilemmaerne og ind i et fundamentalistisk forsvarsværk, hvor de ideologiske skodder er lukket godt og grundigt. Han forsøger derimod at finde en måde, hvorpå fritids- og ungdomspædagogikken kan samarbejde med skole og den øvrige omverden, men vel at mærke gøre det med en bevidsthed om sit eget særlige bidrag og med en parathed til at rumme den kompleksitet, som et tværgående samarbejde indebærer.

For det tredje udvikles pejlemærkerne ikke blot abstrakt og deduktivt. De bliver til i et handlende og eksperimenterende samspil med børn, unge, medarbejdere og ledere i Køge Kommune. Mere teoribårne overvejelser (kapitel 2) mødes med empiribårne vignetter, der skaber kalejdoskopske billeder af værdiskabelsen (kapitel 4). Og i dette møde bliver hævningen af den særlige værdiskabelse ikke bare et postulat, men levende erfaring.

Nuvel, hvad fortæller rapporten så om værdiskabelsen i SFO'er og fritids- og ungdomsklubber?

En tydelig pointe i rapporten er, at SFO og klub netop ved at give plads til børn og unges egne aktiviteter skaber mulighed for fællesskaber og organiseringer, som er på deres præmisser. Et eksempel er historien om en pige, som lever på kanten af de andre børns fællesskaber. Hun kæmper med at etablere relationer til de andre. Vendepunktet bliver, da hun sætter sig ved et bord og begynder at lave smykker. Hun har en særlig glæde ved håndarbejde, og det må kunne ses af andre. For pludselig begynder andre børn at sætte sig ved bordet. Pigen bliver nu underviser og mentor for de andre, som hun hjælper i gang med arbejdet. Der opstår en organisering blandt børnene, som ikke er resultatet af en plan eller et fastlagt curriculum. Den er derimod et resultat af en pædagogisk praksis og et pædagogisk miljø, som vejleder og støtter børn og unge i at tage initiativer, forfølge passioner og forme deres egne aktiviteter og fællesskaber. SFO og klub møder børn og unge med åbenhed og frivillighed, men det er ikke en formløs åbenhed og frivillighed. Det er et stærkt organiseret pædagogisk miljø, som har sans for børn og unges egne initiativer, som stimulerer og stilladserer, skubber og trækker, for at der kan opstå samvær og fællesskaber, som er virkningsfulde for læring, udvikling og dannelse.

Det er denne særlige værdiskabelse, som rapporten forsøger at udvikle et sprog for. Et vigtigt bidrag er Larsens begreb om alvorlig sjov. "Sjov" henviser til det legende, passionsdrevne og uforudsigelige i børnenes og de unges møde med hinanden og de professionelle voksne. "Alvor" henviser til, at de har et fælles anliggende, der er vigtigt for dem. Noget er i spil, og noget er på spil. Kunsten er at tage det fælles anliggende dødsensalvorligt uden at kvæle det legende.

En konsekvens af dette er, at værdiskabelsen i børne- og ungeperspektiv ikke kan forstås adskilt fra kvaliteterne i det pædagogiske miljø. Vi kan ikke tale om en rent ydre relation mellem indsatser og effekter. Snarere må vi tale om organiserede professionelle miljøer, som muliggør, at bestemte kvaliteter kan opstå i samværet med børn og unge, og at disse kvaliteter bliver virkningsfulde for dem. Derfor er rapporten også spækket med refleksioner over den måde, hvorpå pædagoger og deres ledere samarbejder. Ikke mindst at de tør stille svære spørgsmål til hinanden og kan støtte hinanden i at stå i det åbne i mødet

med børn og unge. Pædagogisk ledelse handler ikke om at fjernstyre medarbejdernes adfærd og indholdsbestemme aktiviteter. Den handler om at forme og kultivere præmisser for pædagogernes selvstændige udøvelse af dømmekraft. Hvis det fritids- og ungdomspædagogiske arbejde skal være en kunstart, der udvikler fællesskaber, så må pædagogisk ledelse lige så meget være en kunstart, der udvikler dømmekraft. Rapporten tager begge kunstarter under behandling.

Hvorfor skal vi som læsere interessere os for aktionslæringsforløb i SFO'er og klubber i Køge? Det skal vi, fordi de deltagende børn, unge, pædagoger og ledere lykkes med at beskrive kunsten, at udvikle fællesskaber og professionel dømmekraft. Og begge dele er der i den grad brug for. Tak til dem alle for at have arbejdet med det i to år. Og tak til Jesper Larsen for at vejlede og uddrage pointerne.

Haastrup, august 2024
Klaus Majgaard

Fagfællebedømmelse v. Niels Rosendal Jensen

Fagfællebedømmelse af rapporten om "Godt du kom"

OPHAVSMANDEN

Forfatteren til rapporten, Jesper Larsen, må betegnes som ekspert inden for fritids- og ungdomspædagogik med særlig relation til fritids- og ungdomsklubber. Ekspertisen er opbygget gennem en lang årrækkes arbejde som konsulent i udviklingsarbejder – både i Ungdomsringen og forskellige kommuner – og med en betydelig vidensproduktion til følge. Konsulentarbejdet er tillige suppleret med en masteruddannelse inden for området. Forfatteren bidrager jævnligt med faglige artikler i tidsskrifter og antologier, som nyder bred anerkendelse.

RAPPORTEN

Rapporten bygger på en *teoretisk* ramme, som trækker på den nyeste nationale forskning, kombineret med vigtige internationale forskningsresultater. Det medfører, at selve fundamentet for rapporten er skabt i forlængelse af national forskning. Præsentationen af det gældende forskningslandskab kan af indlysende grunde ikke medtage alt, men det dækker de væsentligste danske udgivelser. Dermed opfyldes en afgørende præmis, nemlig at det er en grundlæggende tilgang i et udviklingsprojekt som det foreliggende, at forskeren dels inddrager eksisterende viden til at belægge sin egen empiriske dataindsamling, dels bestræber sig på at bidrage til feltets vidensproduktion og samtidig søger at rejse nye spørgsmål og udfordringer for selvsamme felt. Disse ekstra gevinster er relevante i forhold til den videre udvikling af en fritids- og ungdomspædagogik "i sin egen ret".

Metodisk bygger rapporten på flere kildetyper. Forskeren har under projektet affattet feltnoter, ført logbog og fotograferet "forskervægge". Der

er desuden gennemført en baselinemåling i form af spørgeskemaundersøgelse med lederne, som kombineres med en eksplorativ interviewundersøgelse med 3 ledere og 8 pædagoger i fritids- og ungdomspædagogik samt en skoleleder.

Er det empiriske grundlag for smalt relateret til de generelle anbefalinger? Det er et oplagt kritikpunkt. Men spørgsmålet er, om anbefalinger, som fremanalyseres af et empirisk studie, nødvendigvis forudsætter et meget omfattende belæg. I den kvalitative forskningstradition er det ikke tilfældet. Det skyldes, at egne fund kan underbygges af eksisterende forskning. Af rapporten fremgår, at denne underbygning er foldet ud gennem referencer til såvel den teoretiske ramme som andre, anerkendte forskeres empiriske fund. Rapporten fremhæver i øvrigt eksplicit denne problematik under henvisning til Ib Andersens metodiske procedurer, som er almindeligt anerkendt blandt samfundsvidenskabelige og pædagogiske forskere.

Tillige er der grund til at understrege, at forfatteren selv "bløder" de generelle anbefalinger op ved at reformulere dem som arbejdsspørgsmål eller hypoteser til videre foranstaltning i Køge Kommune såvel som i den fritids- og ungdomspædagogiske offentlighed.

SAMLET VURDERING

Ud fra en faglig bedømmelse indfrier denne rapport de teoretiske og metodiske forventninger og krav til et solidt arbejde.

Niels Rosendal Jensen

Lektor, Aarhus Universitet, DPU

13.08.2024

1. Indledning

Denne rapportes ordlyd og indhold er udelukkende forfatterens ansvar. Styregruppen for projektet har ønsket dette og har bestilt rapporten til eventuel videre behandling, hvis dette måtte ønskes.

Rapporten *Det er blevet mere et samarbejde med børnene* formidler resultaterne fra projektet "Godt du kom". Projektet er Køge Kommunes fritids- og ungdomspædagogiske udviklingsprojekt. Projektet virkede fra sommeren 2022 til den 1. juni 2024, hvorefter der arbejdes på implementering af projektets resultater. Rapporten kan udgøre et grundlag for denne implementering, såfremt styregruppen for projektet og Køge Kommune måtte ønske dette.

Baggrunden for "Godt du kom" udspringer af et ønske blandt de fritids- og ungdomspædagogiske ledere i Køge Kommune. Projektets intentioner er formuleret af projektets styregruppe. Af disse formuleringer fremgår det, at målet er at øge andelen af større børn og unge, der frekventerer klubberne i Køge Kommune.

Det var frivilligt, om man som klub ville deltage i projektet. 12 ud af 14 SFO2/klubber deltog i første runde, og 10 ud af 14 i anden runde. Alle klubber har bakket op om projektet. Medarbejderrekruttering, sygdom, ferie, afspadsering har bevirket, at ikke alle er kommet lige langt i projektperioden.

"Godt du kom" forløb over to aktionslærende runder, som var empirisk baseret på to undersøgelser: Dels en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse, der var rettet mod børn, unge og deres forældre, dels en kvalitativ undersøgelse, hvor fritids- og ungdomspædagogerne samarbejdede med børn og unge om at identificere den "fede"/"sjove" klub. Projektet afsluttes ligeledes med spørgeskemaundersøgelser. Denne afsluttende undersøgelse udføres i forlængelse af projektets afslutning og er derfor ikke en del af denne rapportes empiriske grundlag.

Projektet blev støttet af BUPL's udviklingspulje med 100.000 kroner.

1.1. KORT RESUMÉ AF UDVIKLINGS-PROJEKTETS RESULTATER

I dette afsnit opsamles udviklingsprojektets resultater i kort form.

Formål og undersøgelsesspørgsmål

Projektet havde til formål at undersøge, hvordan SFO(2)'er og klubber for 10-18-årige i Køge Kommune kan udvikles til attraktive fritidsmiljøer, der både tiltrækker og fastholder en stigende andel af ældre børn og unge.

"Godt du kom" adresserede spørgsmålet:

Hvordan kan SFO(2)'er og klubber i Køge Kommune udvikles, så flere større børn og unge vælger at fortsætte deres deltagelse? Hovedmålet var at øge deltagelsen, trivslen og livsmodet blandt denne aldersgruppe gennem målrettede fritids- og ungdomspædagogiske initiativer.

Hovedmålet var at forøge deltagelsen, trivslen og livsmodet i denne aldersgruppe gennem specifikke fritids- og ungdomspædagogiske tiltag. Hvis vi ser på trivsel og mistrivsel som et spørgsmål om livstilfredshed, kan vi få et udtryk for tilstanden ved at konfrontere Skolebørnsundersøgelsen 2022 (Madsen et al., 2023). Her måles der bl.a. på parameteren livstilfredshed. Livstilfredshed er et udtryk for, hvordan en person vurderer sit liv som helhed. Der er sammenhæng mellem flere mål for mentalt velbefindende og livstilfredshed (Mazur et al., 2018).

Livstilfredshed

Andelen af piger i 5. klasse med høj livstilfredshed daler fra 2002 med 45 procentpoint til 30 procentpoint i 2022. For piger i 9. klasse fra 30 procentpoint til 11 procentpoint.

Hos drengene i 5. klasse er billedet fra 2002 til 2022 konstant og lå på 47 procentpoint. Derimod ses en faldende livstilfredshed i 9. klasse fra 38 procentpoint til 26 procentpoint (Skolebørnsundersøgelsen 2022: Madsen et al., 2023, s. 55-57).

Mistrivsel

I den nationale sundhedsprofils fokus på de unge (16-24 år) kan vi aflæse, at andelen af lav score på den mentale helbredsskala stiger blandt de unge.

For de unge kvinders vedkommende lå andelen af lav score på 16 procentpoint i 2010 – stigende til 34 procentpoint i 2023.

For de unge mænds vedkommende ses også en stigende tendens til lav score fra 8 procentpoint i 2010 til 17 procentpoint i 2022 (Danskernes sundhed: Den Nationale Sundhedsprofil : midtvejsundersøgelsen 2023 - centrale udfordringer, 2024, p. 10).

Projektet "Godt du kom" målte ikke på trivsel og livsmod, men lægger sig op ad anden forskning, der med stærk evidens konstaterer, at fritids- og ungdomsklubber virker trivselsfremmende (Petersen, 2023; Petersen et al., 2019). Det er således dybt meningsfuldt at investere i og styrke opmærksomheden på fritids- og ungdomsklubbernes pædagogiske udvikling via forøget politiske opmærksomhed.

Projektet "Godt du kom" havde også som mål at udvikle en ledelsesprofil hos de deltagende fritids- og ungdomspædagogiske ledere, således at lederne vedvarende kan vedligeholde en aktionsforskende og lærende tilgang til faglig ledelse. Efter projektet skal denne faglige og strategiske ledelsesprofil kunne fastholde fritids- og ungdomspædagogik som en eksperimenterende og reflekterende arbejdsform i Køge Kommune, der målrettet inddrager børn og unges perspektiver og handlinger i efterstræbelsen af værdifulde pejlemærker. Sammenfattende var det et mål for projektet at få et forstærket kommunalt og politisk fokus på fritids- og ungdomspædagogik – i projektbeskrivelsen udtrykt således:

Projektets resultater skal bidrage til områdets udvikling og placering i centrale politiske dokumenter for det fritids- og ungdomspædagogiske område i Køge Kommune.

Projektets teoretiske grundlag

Projektet er inspireret af John Deweys læringsteori (Dewey, 2005, 2008). John Deweys begreb "undersøgelse" (inquiry) er en central del af hans pragmatisk filosofi og pædagogiske teori. Undersøgelse (inquiry) er en aktiv og dynamisk proces, der involverer problemløsning og læring gennem interaktion mellem individet og dets omgivelser. Processen består af følgende nøgletrin:

1. Oplevelse af et problem: Undersøgelse (inquiry) begynder, når en person står over for en situation, der er usikker, forvirrende eller problematisk. Denne situation skaber tvivl eller ubehag, som motiverer behovet for en løsning..

2. Formulering af en hypotese: Herefter formuleres mulige løsninger eller hypoteser for at tackle problemet. Disse hypoteser er foreløbige ideer, som skal testes.

3. Aktiv eksperimentering: Personen tester hypoteserne gennem aktiv eksperimentering, hvor observation og interaktion med omgivelserne bruges til at indsamle data og erfaringer.

4. Refleksion og ræsonnering: Gennem refleksion vurderer personen resultaterne af eksperimenteringen. Dette indebærer logisk ræsonnering/dybdegående refleksion for at afgøre, om hypotesen effektivt løser problemet.

5. Konklusion og læring: Hvis hypotesen er vellykket, fører det til en løsning på problemet og bidrager til individets viden og forståelse. Hvis ikke, kan processen gentages med nye hypoteser og eksperimenter.

Dewey understreger, at undersøgelse (inquiry) ikke kun er en metode til videnskabelig undersøgelse, men en grundlæggende proces for menneskelig læring og udvikling. Gennem undersøgelse konstruerer individer viden og tilpasser sig deres omgivelser. Deweys undersøgelsesbaserede tilgang er grundlæggende for hans uddannelsessyn, hvor læring betragtes som en aktiv, erfaringsbaseret proces snarere end passiv modtagelse af information.

Et ligeledes væsentligt teoretisk bidrag til projektets pædagogiske blik har været at se børn og unge som aktivt medskabende og medundersøgende (Mertler, 2019; Mørck et al., 2023; Tofteng et al., 2024) af og deltagende i deres eget hverdagsliv i SFO(2) og klub (Hart & Schwab, 1997; Hart, 1992) hvorved fritidstilbuddene fremstår som attraktive og sjove på en meget alvorlig måde (Larsen, 2021).

Ledelsesteoretisk er projektet informeret af Strategisk Pædagogisk Ledelse (Larsen, 2015; Majgaard, 2011, 2021) og grænsekrydsende ledelse (Ernst & Chrobot-Mason, 2011; Larsen, 2018) samt af faglige læringsfællesskaber funderet på menneskelig, social og beslutningsmæssig kapital (Hargreaves & Fullan, 2016).

Projektets metodiske grundlag

Det første afsæt for aktionslæringen tager udgangspunkt i en spørgeskemaundersøgelse målrettet børn/unge og deres forældre. Denne undersøgelse giver et samlet billede af SFO(2) og klubtilbuddene i Køge Kommune samt et billede af den enkelte SFO(2)/klub. Herved får det enkelte tilbud et vidensbaseret refleksionsgrundlag for den første runde af aktioner.

Dernæst undersøges mere kvalitativt og dybdegående, sammen med børn og unge, kendetegn ved den sjove og gode SFO(2) og klub (Barker & Weller, 2003). Undersøgelserne, der inddrager børnesociologiske metoder, udgør et nyt grundlag for refleksion over, hvad der kunne være godt at gøre i de efterfølgende aktioner.

Projektet afsluttes med en ny spørgeskemaundersøgelse, der danner udgangspunkt for en ny runde af aktionslæringsforløb, og læreprocessen kan dermed fortsætte – dynamisk og principielt uendeligt (se figur 1).

Figur 1. Aktionslæringscyklus i projektet.

I forbindelse med de lokale aktionslæringsforløb har der været indlagt eksterne sparringsforløb. Disse sparringsforløb har metodisk været inspireret af Niklas Luhmanns begreb om iagttagelse af anden orden (Åkerstrøm Andersen, 1999). Denne metode giver mulighed for at iagttage og spørge ind til, hvad pædagoger og ledere iagttager og kommunikerer, men også, hvad de ikke ser – iagttagelsens blinde plet. Dette kan give mulighed for at identificere forskellige fredeligt sameksisterende eller konfliktende perspektiver.

Sparringsseancerne er ligeledes funderet på åbne refleksive spørgsmål gående mod mere lukkede og handlingsrettede spørgsmål, der afsluttes med aftale om nye aktioner. I første halvdel af projektet var sparringsseancerne målrettet fritids- og ungdomspædagogerne, hvorefter de overgik til at blive ledelsessparring om de lokale aktionslæringsforløb.

Rapportens empiriske grundlag udgøres af tilgængelige dokumenter og opsamlings af aktionslæringsforløbene samt et eksplorativt interviewstudie (Andersen, 2013).

PROJEKTETS FUND

En professionel fritids- og ungdomspædagogisk ledelse, der opbygger og vedligeholder et nysgerrigt, refleksivt og systematisk fagfællesskab baseret på aktionslæring, og som konsekvent integrerer fritids- og ungdomspædagogiske principper og teorier samt inddrager de større børn og unge, synes at opnå betydelige fordele.

1. Flere børn og unge bliver en del af fritids- og ungdomsklubbens fællesskabende aktiviteter og pædagogik, og de bliver i længere tid.
2. Denne forøgede attraktivitet er især tydelig i klubber, hvor børn og unge inviteres til at engagere sig og være aktive deltagere og samarbejdspartnere i udviklingen af de enkelte klubber.
3. Fritids- og ungdomspædagogerne oplever større stolthed og glæde ved deres arbejde, og medarbejderne er mere tilfredse med deres arbejdsplads. Dette kan have stor betydning for tiltrækningen af pædagoger.
4. Fritids- og ungdomspædagogerne efterspørger mere erfaringsudveksling og kritisk, konstruktiv dialog på tværs af de enkelte klubområder – for yderligere udvikling og styrkelse af deres pædagogik.
5. Et professionelt ledelsessprog udvikles med udgangspunkt i fritids- og ungdomspædagogikken, og den faglige ledelse styrkes.
6. Valideres projektet op mod anden forskning på og om klubområdet, bekræftes det, at projektet bidrager til, at børn og unge (særligt børn og unge i udsatte positioner) får forbedret trivsel og bedre livsmuligheder gennem deres deltagelse i fritids- og ungdomsklubber.

7. Der opstår en vigtig opmærksomhed på fortsat at arbejde strategisk med at placere fritids- og ungdomspædagogikken i ledelses- og organisationsstrukturen i hele den kommunale styringssammenhæng. Dette er ikke selvfølgeligt.

Anbefalinger på baggrund af projektet

Baseret på resultaterne af projektet anbefales det at:

- At der udvikles et fagligt grundlag for fritids- og ungdomspædagogikken, der opstiller værdifulde pejlemærker, som danner udgangspunkt for lærende samtaler om kvalitetsudvikling i den kommunale styringskæde.
- At der implementeres og videreudvikles en faglig ledelsesprofil, der prioriterer tid og ressourcer til faglig sparring og feedback med fokus på en pædagogik, som konsekvent inddrager de større børn og unge.
- At der skabes bedre vilkår for videns- og forskningsbaseret praksis i fritids- og ungdomspædagogikken, herunder at samle et tværgående netværk af fritids- og ungdomspædagoger, der uddannes i den aktionslærende metode.
- At aktionslæringsforløbene fortsættes for at fastholde den positive udvikling og sikre, at pædagogernes faglige dømmekraft udvikles løbende.
- At der udarbejdes retningslinjer for børn og unges inddragelse.
- At der sikres en stærkere opmærksomhed på ungdomspædagogikken og ungdomsklubben.

I forlængelse af disse fund og anbefalinger er der udarbejdet en række hypoteser, som der kan arbejdes videre med i Køge Kommune samt i andre kommuner, der ønsker at udvikle det fritids- og ungdomspædagogiske område. Læs mere om dette i kapitel 5.

1.2. BAGGRUND - HVORFOR "GODT DU KOM"?

Projektet "*Godt du kom*" opstår som resultat af to SFO- og klublederes interesse samt deres forbindelse til den daværende konsulent i Køge Kommunes forvaltning. Herfra udbredes ideen til alle SFO- og klubledere, og "*Godt du kom*" realiseres.

Hvorfor fik projektet navnet "*Godt du kom*"? Køge Kommune havde på dette tidspunkt et projekt i skoleområdet, som hed "Er du på vej". Et kort, godt og klart navn, som på en måde blev et spejl for det fritids- og ungdomspædagogiske projekt, uden sammenligning i øvrigt.

Navnet "*Godt du kom*" afspejler de vigtigste fokusområder inden for fritids- og ungdomspædagogikken – målrettet større børn og unge, der er vokset fra tilbud med udviklingsgaranti i daginstitution og SFO1, men som går, eller burde gå, i udviklende klubtilbud.

Klubområdet er kendetegnet ved, at der ikke er en pasningsforpligtelse med fremmødekontrol, og større børn og unges deltagelse er baseret på frivillighed. Dette betyder, at klubpædagogerne skal arbejde sig til succes på et "fritidsmarked" for derefter at kunne gøre deres pædagogik gældende. Forskningen inden for klubområdet identificerer, at denne spænding mellem markedsføring og en pædagogik, der fremmer fællesskab og demokrati, er en nøglefortælling i klubprofessionens identitet (Ringskou et al., 2020).

Det er væsentligt at have en opmærksomhed på dette særlige kendetegn og denne betingelse for klubområdet. Denne betingelse medfører, at det først og fremmest er børn og unge samt deres forældre, der afgør, hvad der er attraktivt/en kvalitet ved fritids- og ungdomsklubberne.

Ifølge børn, unge og deres forældre er sjov det vigtigste element for et godt fritidsliv (Tænketanken Mandag Morgen & Lego Foundation, 2021; Haugegård & Østergaard, 2020). Imidlertid betragtes sjov ofte som frivolt og barnligt pjat (Fincham, 2016; March, 2008). Dette rejser spørgsmålet: Hvis sjov anses for at være letbenet pjat, bør og kan det så have en plads i pædagogiske fritidsinstitutioner og fritids- og ungdomspædagogik? Med andre ord er det relevant at overveje, om sjov er vigtigt nok til at få plads, især når det ifølge ordbogen er defineret som pjat, der opstår tilfældigt. Svaret bliver nærmest selvindlysende, når man også spørger: "Hvordan ville et liv uden sjov se ud?"

Når dette spørgsmål rejses – udsigten til et liv uden sjov – så giver sjov nærmest sig selv og bliver til varianten alvorlig sjov (Larsen, 2021). Alvorlig sjov er ikke noget letbenet pjat, men dels en forudsætning for overhovedet at have fritids- og

ungdomsklubber, dels en komponent, som kobler sjov med trivselsfremmende og lighedsskabende fritids- og ungdomspædagogiske aktører og klubprofessionen.

Børn og unge "stemmer med fødderne". De dukker op, hvis klubberne har noget at byde på, er relevante, sjove og spændende. Men samtidig er denne relevans i høj grad forbundet med pædagogik, hvilket resultaterne af "*Godt du kom*" bekræfter.

Jo flere børn og unge, der besøger og deltager i fritids- og ungdomsklubber, desto bedre. Klubberne har nemlig en positiv effekt på deres trivsel og livschancer. Forskning fra Aarhus Universitet, Institut for Pædagogik og Uddannelse, har vist, at fritids- og ungdomspædagogikken generelt forbedrer trivslen for større børn og unge og er specifikt gavnlige for børn og unge i udsatte positioner. Samtidig peger denne forskning på, at trivsel er et distribueret fænomen, hvilket betyder, at børn og unge kan mistrives i skole og familie, men samtidig trives i fritids- og ungdomsklubber. Fritids- og ungdomsklubberne er således en væsentlig beskyttende faktor og samtidig et område, der kan fremme trivsel (Petersen, 2023; Petersen et al., 2019).

Samfundet har hermed et effektivt bidrag og værktøj til at bekæmpe mistrivsel gennem fritids- og ungdomsklubber og fritids- og ungdomspædagogikken.

Derfor bød vi først og fremmest børn og unge velkommen med et oprigtigt "*Godt du kom*".

De ovennævnte punkter skaber et dilemma. På den ene side er der børn og unges ønsker om kvalitetsrige, sjove og spændende fritidsaktiviteter. På den anden side står en målrettet og kvalitetssøgende fritids- og ungdomspædagogik. Selvom disse kan virke modstridende, forenes de gennem begrebet "alvorlig sjov".

Der er samtidig evidens for fritids- og ungdomsklubbernes betydning for større børn og unges trivsel. Det er derfor afgørende at udvikle og vedvarende undersøge, hvordan denne spænding kan håndteres i lokale fritids- og ungdomsklubber, samt hvilken indflydelse denne håndtering bør have på lokalpolitik inden for børne-, unge- og fritidsområdet.

Projektet inviterede fritidsklubberne, som i Køge Kommune benævnes SFO(2), samt junior- og ungdomsklubber til at deltage i en reflekterende og faglig udvikling af deres praksis og ledelse. Dette skulle ske gennem handling og læring via refleksion for bedre at forstå og tackle det ovennævnte dilemma.

Denne udfordring kan ikke løses én gang for alle,

men kræver en vedvarende dynamisk lærings- og udviklingsproces. Børn og unge er ikke en homogen gruppe, men foranderlige individer, der dynamisk udvikler sig gennem deres hverdagsliv. De socialiseres til klub- og samfundsfællesskabet med ny læring, udvikling og dannelse. Hvert år ankommer nye børn og unge med forskellige behov og udfordringer sammenlignet med dem fra tidligere år eller dem, der har været i klubben i længere tid.

Derfor var projektet også en invitation til fritids- og ungdomspædagogerne samt ledelsen i Køge Kommune med samme budskab: "*Godt du kom*".

Rapportens empiriske grundlag

Rapportens bygger empirisk på alle materialer fra projektet, hvilket omfatter følgende:

- Projektbeskrivelse og tidsplaner
- Feltnoter/logbøger/fotos
- Sparringsreferater
- Stilladsskemaer til aktionslæring
- Styregruppens dagsordener og mødereferater
- Spørgeskemaundersøgelse med lederne
- Eksplorativ, semistruktureret interviewundersøgelse med tre fritids- og ungdomspædagogiske ledere (SFO-/klubledere), en skoleleder og otte fritids- og ungdomspædagoger.

1.3. HVAD VILLE PROJEKTET? UNDERSØGELSESPØRGSMAÅL

Projektets primære udgangspunkt var at adressere, hvordan SFO(2)'er og klubber for 10-18-årige i Køge Kommune kan udvikles til attraktive fritidsarenaer, der tiltrækker og fastholder en stigende andel af ældre børn og unge.

"*Godt du kom*" tog udgangspunkt i følgende spørgsmål:

Hvordan kan SFO(2)'er og klubber for 10-18-årige i Køge Kommune udvikle sig til at blive attraktive fritidsarenaer, hvor en stigende andel af de større børn og unge vælger at fortsætte deres deltagelse?

Af projektbeskrivelsen for projektet "*Godt du kom*" fremgår følgende om formålet for projektet:

Projektet "*Godt du kom*" sigter mod at forbedre trivsel og livsmod blandt større børn og unge i Køge Kommunes SFO(2)'er og juniorklubber gennem en fritids- og ungdomspædagogik med fokus på fællesskabende og engagerende læringsprocesser. Med udgangspunkt i livsmod som en trang til selvudfoldelse og åbenhed over for verden (Pahuus, 2019), vil projektet styrke unges engagement og deltagelse i fællesskabet. Gennem deltagelsesbaseret læring skabes et miljø, hvor børn og unge kan bidrage med deres styrker og øve sig, støttet af både pædagoger og kammerater, hvilket skal styrke deres selvtillid

og tilhørsforhold til det samfund, de er en del af gennem deres klub.

Det var et mål at øge andelen af større børn og unge, der deltager i Køge Kommunes klubber, ved at tilbyde et miljø, hvor de ikke blot er passivt til stede og underholdt i et fritidstilbud, men aktivt engagerede, værdsatte medlemmer og deltagere i udviklingen af fællesskabet.

For at sikre, at projektet forbliver tro mod dets intentioner, ledes projektet "Godt du kom" af en styregruppe bestående af ledere og medarbejdere fra Køge Kommunes skoler, SFO(2)'er, klubber og skoleafdelingen. Ejerskabet af projektet ligger hos Køge Kommunes skoleafdeling, men er distribueret gennem styregruppen til skolerne, skolebestyrelserne samt SFO(2)'er og klubber i Køge Kommune

Styregruppen har været repræsenteret ved:

- Thomas Westergaard, Teamleder Team Skoler
- Joakim Rex Blankschøn, pædagogisk konsulent Skoleafdelingen (indtil april 2023)
- Jeppe Hansen, pædagogisk konsulent Team Skoler (fra april 2023).
- Troels Karup Clausen, SFO- og klubleder
- Jan Stoltzenbach Nielsen, leder-TR samt SFO- og klubleder
- Andreas Rosenblad Ralund, TR og pædagog
- Stine Friis, skoleleder (indtil 31.12.23) (det lykkedes ikke at finde en erstatning i skoleledergruppen)
- Nikolaj Warming, SFO- og klubleder
- Jesper Larsen, ekstern konsulent

1.4. HVORDAN GJORDE VI DET? – LÆRINGS-, UDVIKLINGSDESIGN OG METODE.

Svaret på undersøgelsesspørgsmålet blev be-lyst gennem eksperimenterende aktionslæring (Dewey, 2005; 2008; Negt, 1975) ledet af fritids- og ungdomspædagogiske ledere i samarbejde med pædagoger – støttet af intensive sparringsmoduler fra en ekstern konsulent. Aktionslæring er en pædagogisk metode til praktisk og faglig udvikling, som i projektet "Godt du kom" er bygget op omkring John Deweys læringssyn.

John Dewey (1859-1952) var en amerikansk filosof, psykolog og pædagog, som var en af de fremtrædende skikkelser inden for den filosofiske skole kendt som pragmatismen. Han er bedst kendt for sin progressive tilgang til uddannelse, som fremhæver betydningen af praktisk erfaring og kritisk tænkning i læringsprocessen. Dewey anså uddannelse som et væsentligt middel til social forandring og demokratisk deltagelse.

Deweys læringssyn er eksperimenterende og aktionslærende forstået på den måde, at det bygger på eksperimenter, der handler om at

skabe læring gennem erfaring og ikke mindst gennem refleksion over erfaring (Dewey, 2008).

Deweys aktionslæring, eller eksperimenterende læring, bygger bl.a. på to iagttagelser, som vi kan læse om i hans hovedværk Demokrati og uddannelse fra 1916 (oversat til dansk i 2005):

1. "Når vi erfarer noget, reagerer vi på det, vi gør noget aktivt ved det, og dernæst tåler eller underkaster vi os konsekvenserne" (Dewey, 2005, s. 157).
2. "At lære af erfaring er at skabe en baglæns og en forlæns forbindelse mellem det, vi gør, og det, vi som konsekvens heraf nyder eller lider under" (Dewey, 2005, s. 158).

Dewey pegede desuden på, at alle undersøgelser – i den videnskabelige tænkning såvel som i hverdagserfaringer – kunne konstrueres og analyseres samt videnskabeligt perfektioneres ud fra en model med fem logiske trin:

1. Forvirring og tvivl, som skyldes, at man er deltager i en ufuldbyrdet situation, hvis hele karakter endnu ikke er bestemt.
2. En gisnende foregriben – en foreløbig og afprøvende (tentativ) fortolkning af de givne elementer, der tilskrives en tilbøjelighed til at forårsage bestemte konsekvenser.
3. En omhyggelig undersøgelse (gennemgang, inspektion, udforskning, analyse) af alle tænkelige synspunkter, der kan definere og oplyse det forhåndenværende problem.
4. En konsekvent udarbejdning af den foreløbige og afprøvende hypotese for at gøre den mere præcis og konsistent, så den bringes i overensstemmelse med en større mængde af kendsgerninger.
5. En test af den udkastede hypotese som en handlingsplan for at fremtvinge det foregribne resultat og dermed afprøve hypotesen.

Med det formål at operationalisere Deweys eksperimenterende og aktionslærende undersøgelsesform, forventes det, at hvert fritids- og klubtilbud tog udgangspunkt i nedenstående stillads. Modellen afspejler således, i lettilgængelig form, de fem trin i Deweys aktionslæring (figur 2).

Se skema næste side.

AKTIONSLÆRINGSSKEMA: OPSAMLING AF AKTIONER

Aktioner	Hvorfor?	Hvordan?	Hvad skete?	Hvad tænker/lærte i?	Næste skridt?
1.					
2.					
3.					

Figur 2. De fem trin i Deweys aktionslæring.

"Godt du kom" insisterede dermed på at lede og fremkultivere et udviklende og eksperimenterende fritids- og ungdomspædagogisk fagligt læringsfællesskab. Dette skete med afsæt i en faglig ledelse i hvert SFO2 og juniorklubtilbud, der konsekvent medinddrog de større børn og unge i at skabe det, som kunne være værdifuldt.

Afsættet for denne kultiverende faglige ledelse byggede på to former for undersøgende, eksperimenterende og reflekterende tilgange samt i alt to runder af aktionslæringsforløb. De var funderet på lokale data, lokale pædagogiske refleksioner og handlinger på den baggrund:

1. En kvantitativ spørgeskemaundersøgelse rettet mod børn og unge samt deres forældre. Resultaterne af denne spørgeskemaundersøgelse udgjorde det datamæssige grundlag for refleksion og første runde med aktionslæringsforløb.

2. Kvalitative børnesociologiske undersøgelser med børn og unge som medundersøgende (Barker & Weller, 2003) havde til formål at inddrage større børn og unge i deltagelse og frembringelse af klub (Hart & Schwab, 1997; Hart, 1992). Resultaterne af disse lokale kvalitative undersøgelser dannede det datamæssige grundlag for anden runde af aktionslæringsforløbene (se kapitel 4).

Projektet forløb i to hovedfaser:

Fase 1 indbefattede den første nulpunkts- eller baselinemåling. Denne kvantitative måling blev gennemført via spørgeskema til børn og unge samt deres forældre. Baselinemålingen (spørgeskema) blev gennemført ved Center for Ungdomsstudier (CUR). På baggrund af denne måling og data herfra startede første runde aktionslæringsforløb.

Fase 2 omfattede den kvalitative undersøgelse, hvor børn og unge deltog som medundersøgere i udforskningen af den attraktive klub (se kapitel 4). Der blev systematisk arbejdet med at inddrage børn og unge som samarbejdspartnere og medundersøgere for at identificere, hvad der er og kan være værdifuldt i klub- og ungdomslivet.

Både i første og anden fase blev der arbejdet med aktionslæringsforløb.

Projektet afsluttes med en ny kvantitativ måling som nyt grundlag for fortsættelse af aktionslæringen.

Intentionen med den aktionslærende tilgang i de lokale fritids- og klubtilbud har således været at facilitere forandrings- og læreprocesser med afsæt i lokale fritids- og ungdomspædagogiske fortolkninger af udfordringer og behov, hvor eksperimenterende handlinger løbende underkastes tænkning og refleksion.

For at omdanne læreprocesserne til erfaringer gennem eksperimenter og handlinger indledte projektet med en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse. I samarbejde med Center for Ungdomsstudier blev der udført en baselinemåling rettet mod børn, unge og deres forældre. Denne måling tjente som et grundlæggende udgangspunkt for fritids- og ungdomspædagogiske ledere – til at starte det første aktionslæringsforløb.

Det andet aktionslæringsforløb byggede på kvalitative undersøgelser med børn og unge om spørgsmålet: Hvad gør egentlig den gode klub med høj kvalitet? Dette spørgsmål forventedes at blive undersøgt i samarbejde med børn og unge gennem børnesociologiske og inddragende metoder. Dette forløb førte bl.a. til såkaldte forskervægge. En forskervæg er en metode, hvor børn og unge gennem tegninger, rim, remser, sange, digte osv. inviteres til at udtrykke deres perspektiv på en klub. Herunder: Hvorfor kommer de i klubben, og hvad der fedt ved klubben? (Se kapitel 4, afsnittet "Faglig fritids- og ungdomspædagogisk ledelse som omdrejningspunkt").

De to undersøgelser, de kvantitative og den kvalitative, har således udgjort et erfaringsgrundlag, som de lokale fritids- og klubtilbud skulle gøre noget ved. De skulle handle på baggrund af dem og reflektere over konsekvenserne af disse handlinger, hvorefter de skulle gøres til nye handlinger (en "next practice"). Den aktionslærende tilgang når således ikke et endegyldigt og afsluttende mål, men er en vedvarende og dynamisk lærende tilgang til kollektiv organisatorisk læring. Denne

kollektive organisatoriske læring kan også betegnes som et fagligt fritids- og ungdomspædagogisk læringsfællesskab, der måske adskiller sig fra andre nært beslægtede kollektive læringsfællesskaber, bl.a. ved det professionelle læringsfællesskab (PLF) (Hargreaves & Fullan, 2016), som alene fokuserer på lærerfaglighed og skolen.

Den faglige fritids- og ungdomspædagogiske ledelsesopgave handler om at vejlede og ved-

ligeholde dette organisatoriske læringsblik ved at understøtte et trygt socialt læringsmiljø med refleksion, handling, koordinering og opfølgning. Ledelsesopgaven handler også om skabe den operationelle kapacitet til en vedvarende aktionslæring.

2. Med et fagligt ståsted i fritids- og ungdomspædagogikken

I dette afsnit indkredses en forståelse af fritids- og ungdomspædagogikken. Hvad er det, vi taler om, når vi taler om og diskuterer fritids- og ungdomspædagogik? Dette kan formodentlig kun indkredses, ikke udtømmes. Hensigten her er dobbelt:

- At inspirere til at fortsætte samtalen om fritids- og ungdomspædagogikken.
- At vise udgangspunktet for det teoretiske blik, som sparringen fra den eksterne konsulent var præget af.

2.1. VI HAR BRUG FOR, AT BØRN OG UNGE FÅR EN SAMFUNDSENGAGERENDE KARAKTERDANNELSE

At blive til et menneske, der fungerer i samfundet, rækker langt ud over de akademiske færdigheder, som skoler og uddannelsesinstitutioner har til opgave at fokusere på. Det indebærer dannelse – en personlig og social udvikling, der går dybere end faglige og akademiske kompetencer. De samfundsskabte pædagogiske institutioner bidrager, hver på deres måde, til denne dannelse.

At medvirke til at forme betingelser for, at mennesker kan dannes til at kunne begå sig – med en veludviklet forståelse for og evne til at handle i den verden, man lever i – er en fritids- og ungdomspædagogisk opgave.

Børn og unge skal opbygge karakter og selvsigt, så de kan forholde sig kritisk og reflekteret til deres omverden og træde frem som hele mennesker med både rationalitet og følelser. At træde i karakter som menneske betyder at stå ved sig selv, udtrykke sine værdier og overbevisninger samt handle i overensstemmelse hermed, selv under vanskelige livsbetingelser.

Hvad angår pædagogisk praksis, betyder det, at der må skabes et læringsmiljø, der ikke kun fokuserer på akademiske resultater, men som

også fremmer selvudvikling, kritisk tænkning, empati, sociale færdigheder og et etisk kompas. Det handler om at skabe muligheder for unge til at udforske og udtrykke deres identitet, udvikle deres talenter og passioner og lære at håndtere både succes og modgang med mod og værdighed. Vel at mærke i et læringsmiljø, som skabes og udvikles med børn og unge som medforskende og bidragende til SFO og klub.

I de sidste kvarte århundrede har vi som samfund set en stigende tendens til at placere ansvaret for faglig, personlig og social udvikling på det enkelte individ – det gælder også for børn og unge mennesker. Tendensen stiller højere krav til individets evne til at navigere i livets kompleksitet. Men i vores bestræbelser på at skabe optimale udviklingsbetingelser for den yngre generation har vi måske mistet en grundlæggende menneskelig sandhed af syne: At mennesker, uanset alder, både er individer og en integreret del af fællesskabet på én og samme tid.

Vi må genoverveje, hvordan vi strukturerer de sociale og (ud)dannelsesmæssige rammer, som understøtter denne dobbelthed. Vores dannelsesystemer og pædagogiske metoder bør ikke kun fremme individuel præstationsoptimering og autonomi, men også styrke evnen til at indgå i og bidrage til fællesskabet. Dette kræver en fornyet og måske også forstærket opmærksomhed på relationelle færdigheder, empati og samarbejde som fundamentale komponenter i dannelsesprocessen. Det kræver en fornyet opmærksomhed på pædagogik.

At vokse op i dagens samfund indebærer mere end nogensinde før at kunne håndtere de konstante forandringer, massive informationsstrømme og den sociale kompleksitet, som karakteriserer vores moderne liv. Derfor bør pædagogikken udvides til at omfatte udviklingen af såvel selvidentitet som fællesskabsfølelse – at forstå, at man er en del af en større helhed, og at ens egne handlinger har konsekvenser for fællesskabet. Ved

at skabe pædagogiske rum, der værdsætter og fremmer disse værdier, kan vi bedre ruste vores børn og unge til ikke bare at overleve, men trives og bidrage i det samfund, de er en del af.

I en verden, hvor individets ansvar for personlig succes og udvikling stadig intensiveres, har fritids- og ungdomsklubber potentialet til at spille en kritisk og unik rolle. Disse institutioner kan blive katalysatorer for samfundsengagement, demokratisk dannelse og karakterdannelse, hvis vi bevidst integrerer disse mål i deres pædagogiske praksis. Indtoget af såkaldt kunstig intelligens (AI) understreger vigtigheden af en politisk og demokratisk dannelse, der er funderet på analoge, fællesskabende processer, der skaber forståelse for og kritisk evne til navigation i mere "flydende" virkeligheder, hvor maskiner kan "tænke", bruges og misbruges.

Mens skoler ofte fokuserer på akademiske kompetencer og præstationer, der kvalificerer i uddannelsessystemet, skaber SFO og fritids- og ungdomsklubberne rum til at udforske og udvikle de blødere, men ikke mindre vigtige færdigheder som karakter, samfundsengagement og selvbestemmelse. Disse institutions- og arbejdsformer giver unikke muligheder for at opleve direkte demokrati, udvikle politisk selvtilid, lære om borgerdeltagelse og opnå forståelse for samfundets strukturer og processer i en praktisk kontekst, som ikke nødvendigvis er til stede og meget svær at etablere i det traditionelle klasseværelse.

Gennem projekter og aktiviteter, der afspejler det virkelige livs kompleksitet og udfordringer, kan børn og unge i fritids- og klubtilbud lære at træffe beslutninger, arbejde sammen mod fælles mål og opleve konsekvenserne af deres handlinger i et støttende og vejledende miljø. Dette forbereder dem på at tage ansvar og deltage aktivt og afsøgende i deres samfund, hvilket er essensen af politisk og demokratisk dannelse.

Derudover kan SFO og fritids- og ungdomsklubberne understøtte karakterskabelsen ved at tilbyde et miljø, hvor unges identitet kan blive formet i samspil med deres jævnaldrende og voksne rollemodeller. De lærer at navigere i sociale relationer, at udvikle empati og at stå fast på samt udvikle deres personlige værdier, alt imens de udforsker og udvikler deres unikke talenter og interesser.

Disse institutioner kan også fungere som afsæt for social retfærdighed og inklusion, hvor unge lærer at forstå og værdsætte mangfoldighed og forskellighed. Ved at deltage i frivilligt arbejde, som brobyggere eller legemestre, og i andre samfundsprojekter (se kapitel 4), opnår de en følelse af ejerskab over og tilhørsforhold til deres lokale miljø, samtidig med at de udvikler et

ansvar for at bidrage til et bedre samfund. Dette engagement skaber håb hos børn og unge. Håb om en bedre fremtid, som de selv er med til at forme, øger deres trivsel.

Ved at forankre fritids- og ungdomsklubberne i principper og pejlemærker for samfundsengagement og demokratisk dannelse, vil vi i sidste ende ikke kun udruste unge med de færdigheder, som de behøver for at lykkes i livet. Vi vil også opmuntre dem til at blive velovervejede, empatiske og ansvarlige medborgere, som kan forme fremtidens samfund og tage vare på mennesker, der indgår heri.

DET ER NOGET FUNDAMENTALT ANDET END BLOT AT VÆRE EN FRITIDSORDNING EFTER SKOLETID.

Fritids- og ungdomsklubberne kan bidrage til den demokratiske samfundsborgers, der af Dewey er karakteriseret ved at handle således i samfundet:

(...) hver person bør være beskæftiget med noget, der gør andres liv bedre at leve, og som følge heraf gør de bånd, der binder personerne sammen, mere synlige og nedbryder barriererne mellem dem (Dewey, 2005, s. 328).

2.2. FORNYET INTERESSE FOR FRITIDS- OG UNGDOMSPÆDAGOGIK

Interessen for børn og unges fritidsliv har fået øget opmærksomhed, hvilket stiller nye krav til fritids- og ungdomspædagogikken om at kunne præsentere og forklare sit bidrag til børn og unges udvikling. Efter år i periferien, især på grund af fokus på folkeskolereformen, er fritids- og ungdomspædagogikken igen i fokus med forøget politisk og offentlig interesse. Dette kan åbne for nye muligheder, men kræver, at fritids- og ungdomspædagoger, ledere og organisationer aktivt udvikler, formidler og forsvare værdien af deres arbejde (Larsen, 2015; 2018).

For at gribe disse muligheder må fritids- og ungdomspædagogikken undersøge og argumentere for sin unikke rolle i børn og unges liv. En fælles forståelse af fritids- og ungdomspædagogikkens kerne er essentiel for at sikre, at feltet ikke reduceres til blot at være fritidstilbud, der understøtter skolearbejde, fremmer trivsel gennem enkeltindsatser eller faglig trivsel gennem lektiecafeer.

Når vi diskuterer fritids- og ungdomspædagogik, skal vi anerkende den rolle, som dette felt spiller i en tidsalder, hvor skole og uddannelse ofte sættes i centrum. Det kan i den forbindelse være frugtbart at kontrastere det fritids- og ungdomspædagogiske felt med skolens domæne for at fremhæve de distinkte forskelle og bidrage til en skærpet opmærksomhed og forståelse.

Også i projektet "Godt du kom" fremkom dette som en væsentligt opmærksomhed. Det var svært at få projektet sat på dagsordenen lokalt i en styringskontekst, hvor fritids- og ungdomspædagogikken er underlagt styring og ledelse i skolen.

"Vi er jo meget selvforvaltende (...) Der er jo ikke nogen manual eller nogen forpligtelse om, hvordan jeg i virkeligheden skal drive SFO- og klubtilbuddet. Det skal man selv være lidt opsøgende på. Selvfølgelig ligger der nogle værdier i en skolepolitik, og der ligger nogle værdier i den måde, vi driver skole på. Men i virkeligheden har vi meget været appendiks til skolen. På den måde har vi været meget selvforvaltende, og det vil skolerne i virkeligheden også helst være.

Der kunne jeg godt være én af dem, der nogle gange savner noget andet. Hvad er det, vi i virkeligheden gerne vil? Hvordan er det, at vi fælles i Køge Kommune kan signalere noget omkring vores fritids- og ungdomspædagogik? Eller hvad det er, vi gerne vil med de børn og unge, der bruger klubtilbuddene? Vi har sådan nogle små tiltag, og vi har jo også snakket om det før – det der med at holde nogle fælles forældremøder på tværs af SFO'erne eller klubberne eller gøre nogle forskellige ting sammen." (SFO- og Klubleder)

Selvom det kan virke forsimplet at stille skole og fritids- og ungdomspædagogik op som direkte modsætninger, kan en sådan kontrast sætte fokus på essentielle karakteristika ved hver tilgang i sin reneste form. Men den er analytisk konstrueret med det formål at skærpe opmærksomheden omkring forskelle. Hvert område kan noget særligt, som ikke kan undværes, nemlig kvalificering (i skolen) og selvbestemmelse – tilsammen udgør de *kvalificeret selvbestemmelse*.

Det er vigtigt at understrege, at virkeligheden er mere nuanceret, end hvad denne modsætningsfyldte opstilling antyder (figur 3). Fritids- og

ungdomspædagogik overlapper i mange henseender skolens verden og omvendt, og de deler fælles mål om ungdommens læring, udvikling og trivsel. Alligevel kan figur 3 bidrage til en forståelse af de primære forskelle mellem de to områder, som både komplementerer hinanden og tilbyder unikke værdier og erfaringer ud fra hver sit ståsted.

Stiller man skarpt på styrings- og ledelsesforhold, er SFO'en og klubtilbuddene (i nogle kommuner) underlagt folkeskoleloven, og de påvirkes betydeligt af dens indhold. Ved at se på antallet af paragraffer, som er dedikeret til skoledagens struktur kontra fritidstilbud, bliver vægtningen synlig. Den strukturelle magt inden for lovgivningen spiller en afgørende rolle for, hvilken opmærksomhed fritidstilbuddene får, både i kommunal forvaltning og politik samt i ledelsen på de lokale skoler. En skoleleder reflekterer herover i et interview:

"Skoleledere har nok interesse i den økonomi, de styrer, særligt når det gælder SFO og klub. Men interessen for det fritidspædagogiske områdes faglighed mangler, fordi de ikke kender til den og ikke ved, hvad den kan bidrage med. Da jeg inviterede en fritidspædagogisk forsker til skolen for en temadag, var der lærere, der spurgte: "Hvad skal vi bruge det til?" "Hvad vedkommer det mig?" Det tror jeg meget godt afspejler skoleområdets holdning til det fritids- og ungdomspædagogiske felt." (SFO- og Klubleder)

Ved at skabe opmærksomhed på både forskelle og ligheder er det forfatterens håb, at herværende rapport kan hjælpe til refleksioner over, hvordan en stærkere samtale i den samlede kommunale styringskæde og dennes læringsrum kan fremmes. Her skal det ikke undervurderes, hvilken rolle strategisk pædagogisk ledelse fra fritids- og ungdomspædagogiske ledere kan spille. Det skal heller ikke undervurderes, hvordan skolepolitik former, stabiliserer, men også nedbryder den

FRITIDS- OG UNGDOMSKLUB	SKOLE OG UDDANNELSE
Udvikle selv- og fællesskabende børn og unge	Kvalificering af elever
Selv- og fællesbestemt præstation	Fremmedbestemt præstation
Børns interesser og engagementer	Ministeriets Læreplaner
Leg og aktiviteter i og med verden	Verden reduceret til fag
Afslappende og alvorlig sjov	Mål, test og prøver/eksamener
Nysgerrigt og eksperimenterende og socialt læringsmiljø	Individuelt rigtigt og forkert læringsmiljø, hvor to + to aldrig kan give fem
For-stå	Be-stå
Sjov, munterhed og virksomhed her og nu	Forberede til fremtiden

Figur 3. Dikotomi mellem fritids- og ungdomsklub og skolen

rolle, som en strategisk pædagogisk ledelse kan spille på et skolepolitisk område.

2.3. FRITIDS- OG UNGDOMSPÆDAGOGIK KAN VÆRE ET MIDDEL TIL BEDRE UNGDOMSLIV

Interessen for fritids- og ungdomspædagogik er steget på grund af mere mistrivsel og et historisk højt antal unges kontakt med det psykiatriske system. Der er flere henvendelser til psykologer og psykiatere fra forældre, uddannelsessteder og unge, hvilket fører til mere diagnosticering og behandling, ofte med medicin og terapi. Samtidig iagttages det måske selvsamme problem i form af en stigning af unge, der står uden uddannelse og uden for arbejdsmarkedet.

Fra et pædagogisk synspunkt er disse psykiske udfordringer oftere symptomer på dybere problemer. At behandle symptomerne kan give en midlertidig lettelse, men det løser ikke de underliggende årsager. Fritids- og ungdomspædagogik betragter mistrivsel som et tegn på ubalance, der kræver en indsats for at genvinde balance og sund udvikling.

Når mange børn og unge mistrives og har brug for særlig støtte for at passe ind i det nuværende system, er det på tide at tænke nyt. Fritids- og ungdomspædagogik er mere end en hurtig løsning på trivselsproblemer; det er en progressiv kraft, der sigter mod at ændre de forhold, som børn og unge vokser op under. Mens det psykologiske og psykiatriske system fokuserer på individet, arbejder fritids- og ungdomspædagogikken på et bredere, strukturelt niveau for at skabe grundlæggende positive forandringer og bedre balance i de unge menneskers liv (Madsen, 2023).

Der er en stor strukturel ubalance mellem det formelle individuelle lærings- og uddannelsesmiljø og fritids- og ungdomspædagogikkens bredere lærings- og dannelsesmiljø. Svaret på denne ubalance, som vi kan se i statistikkerne over mistrivsel, bliver ofte en individuel, medicinsk og psykologiserende behandling af symptomerne.

Og det store problem i denne ubalance er, at vi har svært ved både at erkende det og ændre det. Fritids- og ungdomspædagogikken er ofte under skolens indflydelse i stedet for at have sine egne høje ambitioner. Her bør der startes med fornyede, høje ambitioner på vegne af de fritids- og ungdomspædagogiske fællesskaber.

2.4. DEFINITIONER OG INDKREDSNING AF FRITIDS- OG UNGDOMSPÆDAGOGIKKEN

Her præsenteres en oversigt over fritids- og ungdomspædagogikken gennem syv nøglepunkter. De tjener som grundlag for diskussion både inden for feltet og i det bredere samfund, og de tilbyder indsigte i, hvordan pædagogikken bør udformes:

1. Fritids- og ungdomspædagogikken spiller en væsentlig rolle i understøttelsen af de dele af børn og unges liv, hvor identitet, solidaritet, tilhørsforhold og mening udvikles.
2. Kernen i fritids- og ungdomspædagogikken er dannelse. Det vil sige en proces, der kobler individet og verden gennem gensidig påvirkning, og som understøtter børn og unges muligheder for alsidige erfaringer.
3. Mottoet "Bliv den, du er" understreger, at den pædagogiske indsats fokuserer på udvikling baseret på individets nuværende egenskaber og potentialer frem for på en transformation i fremtiden.
4. Gennem deltagelse i praktiske, demokratiske og æstetiske aktiviteter udvikles børn og unges interesser og evner – med fokus på at skabe disse arbejdsformer i fællesskab.
5. De pædagogiske aktiviteter er værdifulde i sig selv og giver mening for børn og unge i en atmosfære præget af gensidighed og kreativitet.
6. Målet med fritids- og ungdomspædagogikken er at fremme individets myndighed og karakterdannelse. Det vil sige evnen til at tage vare på sig selv og på fællesskabet, hvilket bidrager til et rigt og glædesfyldt liv samt samfundets sammenhængskraft.
7. Endelig sigter fritids- og ungdomspædagogikken mod at udruste børn og unge til at navigere i samfundsmæssige udfordringer og betingelser for ungdomslivet på en konstruktiv måde.

De ovenstående syv nøglepunkter er udformet med inspiration fra Morten Madsen (Madsen, 2023).

Intentionen med denne dikotomiske og stærke præcisering af fritids- og ungdomspædagogikken kan fortolkes som silotænkning og indhegning af fritids- og ungdomspædagogikken.

Det er dog ingenlunde meningen – tværtimod. Megen ledelsesforskning peger på, at forudsætningen for grænse- og tværgående ledelses- og opgaveløsning kræver differentiering (Ernst & Chrobot-Mason, 2011). Ikke differentiering for at indhegne, men for at bygge bro til andre organisationer og fagligheder, og det bør være til forenings- og kulturlivet samt til folkeskolen/uddannelsesområdet. Her er pointen, at netop grænsedragningen er forudsætningen for at bevare vigtige professionsværdier i brobygningen.

3. Spørgeskemaundersøgelse – et afsæt for lokal refleksion og måske progression

NB: DETTE KAPITEL SKRIVES I FORLÆNGELSE AF 2. MÅLING/SPØRGESKEMAUNDERSØGELSE

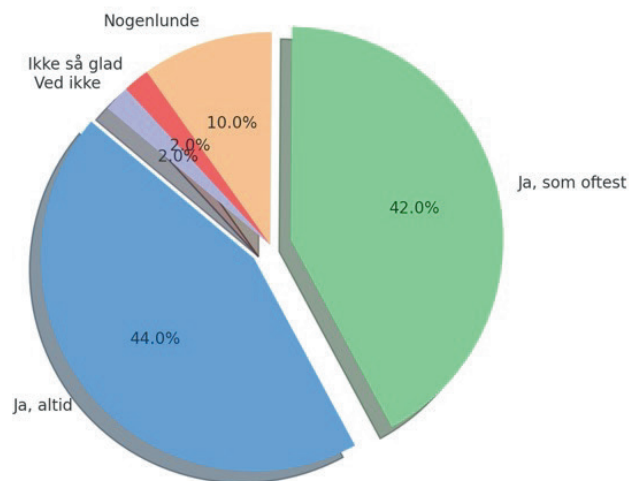
Denne undersøgelse er en central del af projektet "Godt du kom" og tjener som afsæt for refleksion og progression i fritids- og ungdomspædagogikken i Køge Kommune. Projektet begyndte med, hvad der blev kaldt en nulpunktsmåling, der udgjorde et udgangspunkt for den refleksion over pædagogisk praksis, som skulle forme det fællesfaglige læringsmiljø og styrke den professionelle dømmekraft.

Projektet blev ligeledes afsluttet med en undersøgelse, der skulle danne afsæt for en fornyet ledelsesmæssig opmærksomhed på udvikling af det fællesfaglige læringsmiljø. Det er resultaterne af denne måling, der gengives her som et samlet resultat for alle SFO2/juniorklubber i Køge Kommune. Hver enkelt enheds leder er ligeledes i besiddelse af en lokal rapport, der formidler de lokale resultater.

Med fokus på børn og unges oplevelser samt deres trivsel i SFO/klubberne har undersøgelsen leveret et fornyet grundlag for dynamiske aktionslæringsprocesser og kvalitetsudvikling. Resultaterne giver indsigt i, hvordan klubberne kan styrkes som inkluderende og engagerende fritidsmiljøer.

3.1. TRIVSEL OG GLÆDE VED SFO(2)/KLUBBEN

Resultaterne viser en generelt høj grad af trivsel blandt medlemmerne (figur 4). Hele 86 % af

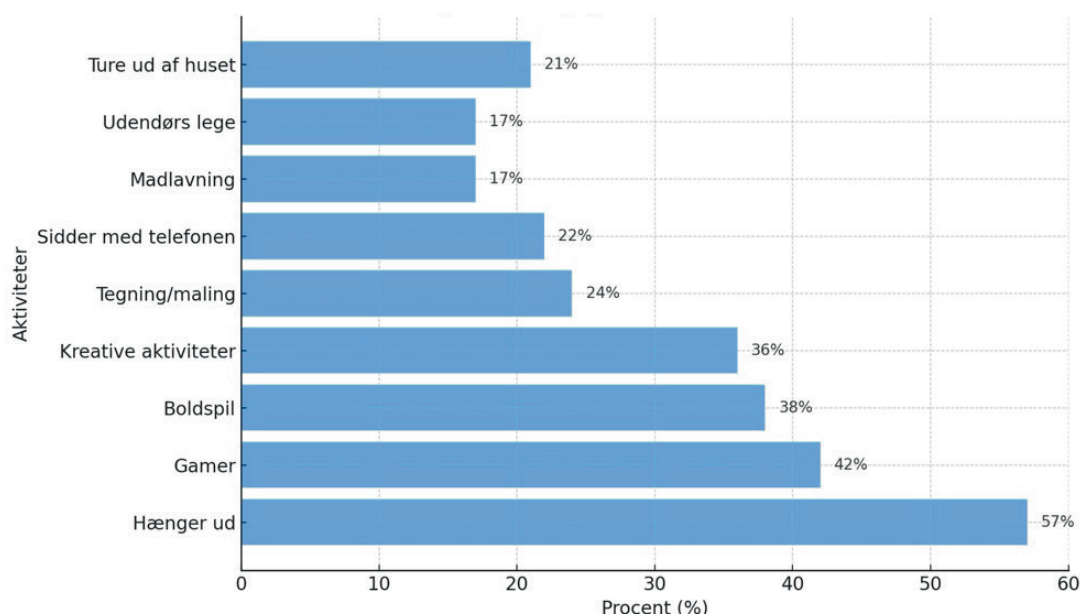

Figur 4. Glæde ved at komme i SFO2/klubben. Cirkeldiagrammet viser fordelingen af svarene på spørgsmålet: "Er du glad for at komme i klubben?"

børnene og de unge svarer, at de altid eller som oftest er glade for at komme i klubben. Samtidig er der en mindre andel, der kun er nogenlunde glade (10 %), mens få udtrykker direkte mistrivsel.

3.2. POPULÆRE AKTIVITETER I SFO(2)/KLUBBEN

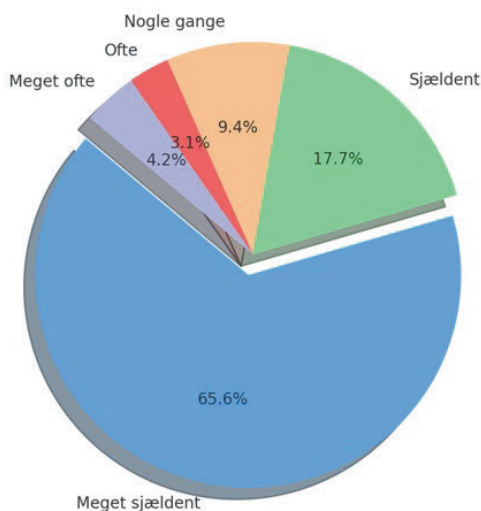
De mest populære aktiviteter inkluderer at hænge ud med venner (57 %), gaming (42 %), og boldspil (38 %) (figur 5). Derudover deltager mange i kreative aktiviteter som tegning og madlavning. Denne variation vidner om et aktivitetsudbud, der appellerer til forskellige interesser og behov.

Figur 5. Mest populære aktiviteter i SFO2/klubben. Søjlediagrammet viser andelen af medlemmer, der deltager i forskellige aktiviteter.

3.3. MISTRIVSEL OG MOBNING

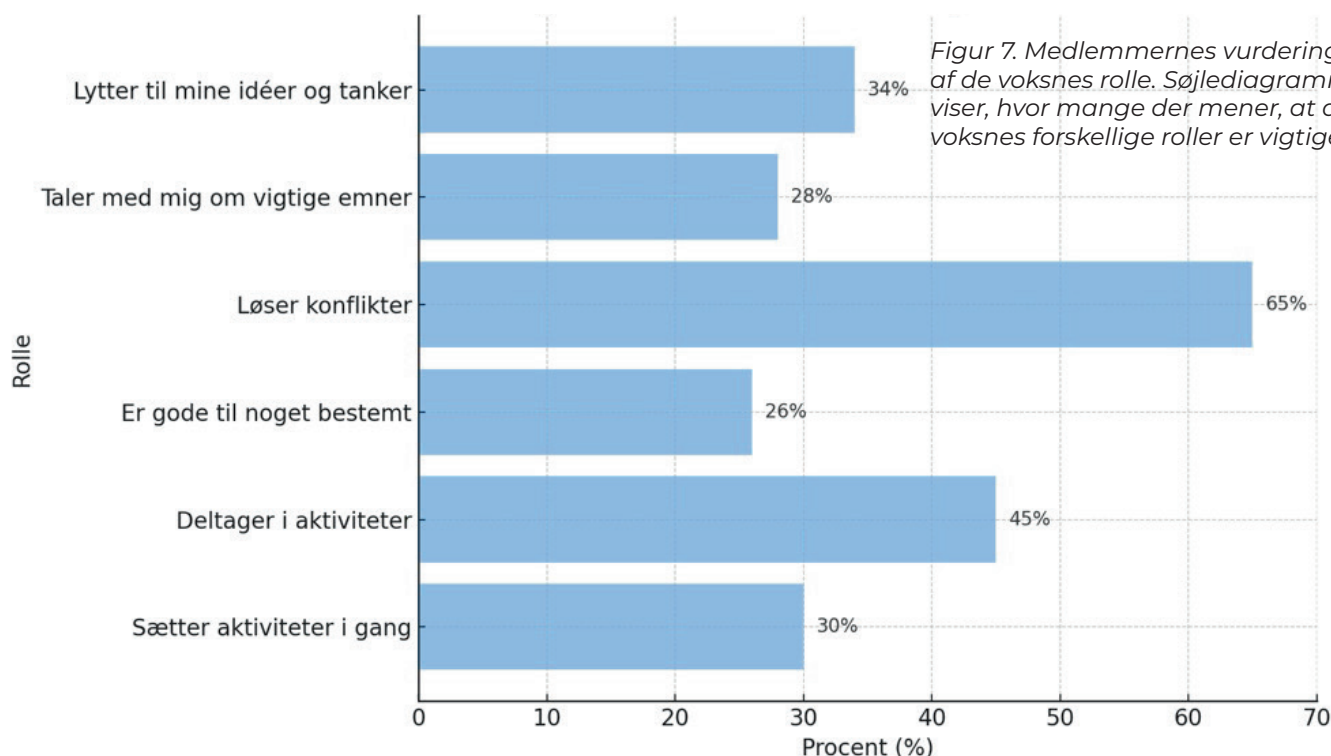
Undersøgelsen afslører, at mobning og eksklusion sjældent forekommer (figur 6). 63 % oplever meget sjældent mobning, mens 17 % angiver sjældne oplevelser. Dog er der en mindre andel, der rapporterer oplevelser med mobning nogle gange (9 %) eller oftere.

Figur 6. Oplevelser med mobning i SFO(2)/klubben. Lagkagediagrammet viser fordelingen af svarene på spørgsmålet om mobning.

3.4. VOKSNES ROLLE OG RELATIONER

De voksne i SFO(2)'erne og klubberne spiller en afgørende rolle. Medlemmerne fremhæver, at det er vigtigt, at de voksne deltager i aktiviteter (45 %), løser konflikter (65 %) og lytter til deres tanker og ideer (40 %) (figur 7). Samtidig viser data, at medlemmerne ønsker mere dialog og engagement fra de voksne.

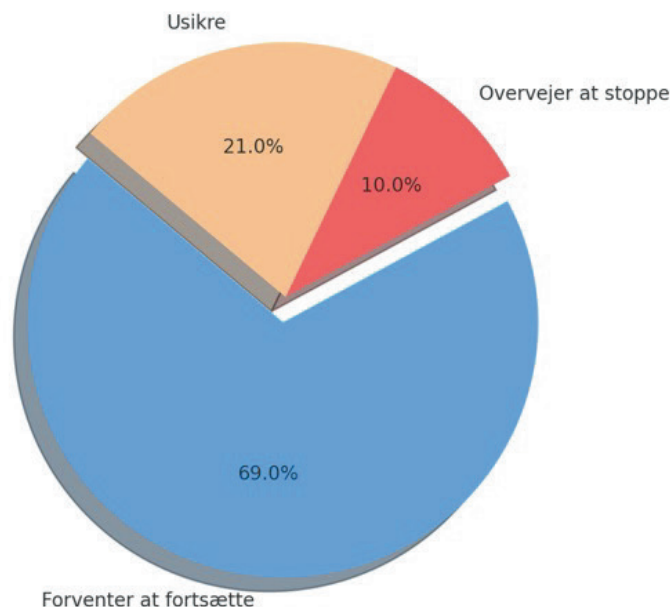

Figur 7. Medlemmernes vurdering af de voksnes rolle. Søjlediagrammet viser, hvor mange der mener, at de voksnes forskellige roller er vigtige.

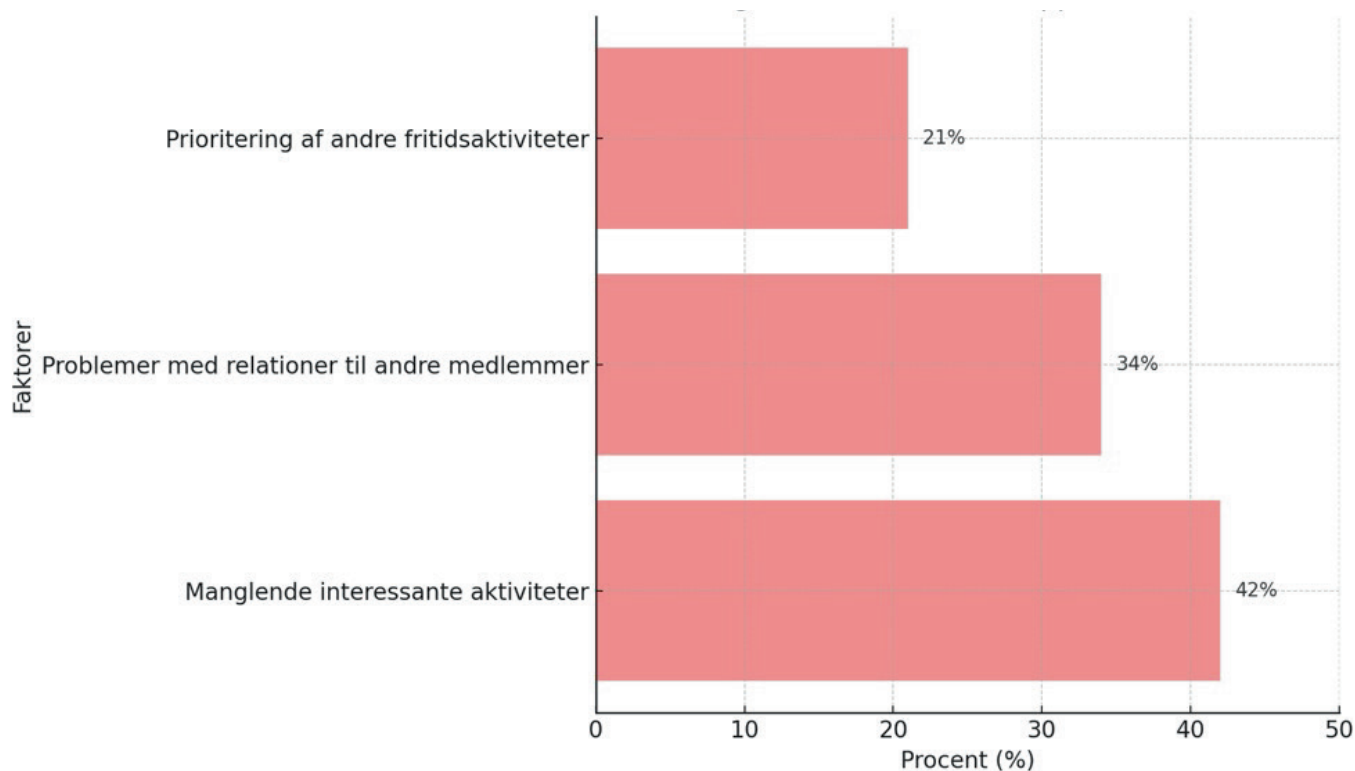
3.5. FREMTIDSUDSIGTER OG FRAFALD

Mens 69 % forventer at fortsætte i SFO(2)/klubben, angiver 10 %, at de ikke regner med at komme tilbage, mens 21 % er usikre (figur 8). De mest fremhævede grunde til eventuelt at stoppe omfatter følgende (se også figur 9):

- manglende interessante aktiviteter (42 %)
- problemer med relationer til andre medlemmer (34 %)
- prioritering af andre fritidsaktiviteter (21 %).

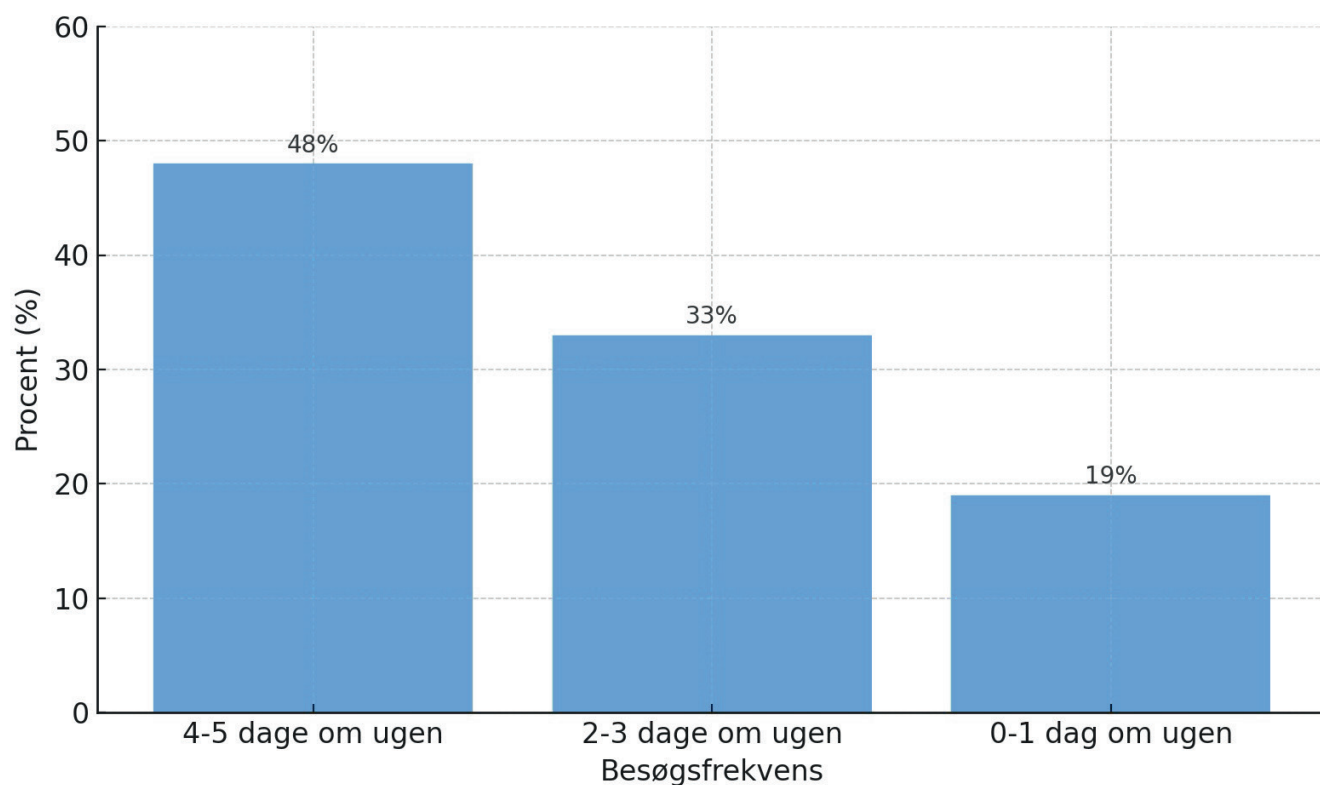
Figur 8. Forventninger til fortsættelse i SFO(2)/klubben. Cirkeldiagrammet viser svarfordelingen på spørgsmålet: "Forventer du at fortsætte i klubben næste år?"

Figur 9. Grunde til at stoppe i SFO2/klubben. Liggende søjlediagram, der viser de vigtigste frafaldsfaktorer.

3.6. FREKVENNS AF BESØG I SFO(2)/KLUBBEN

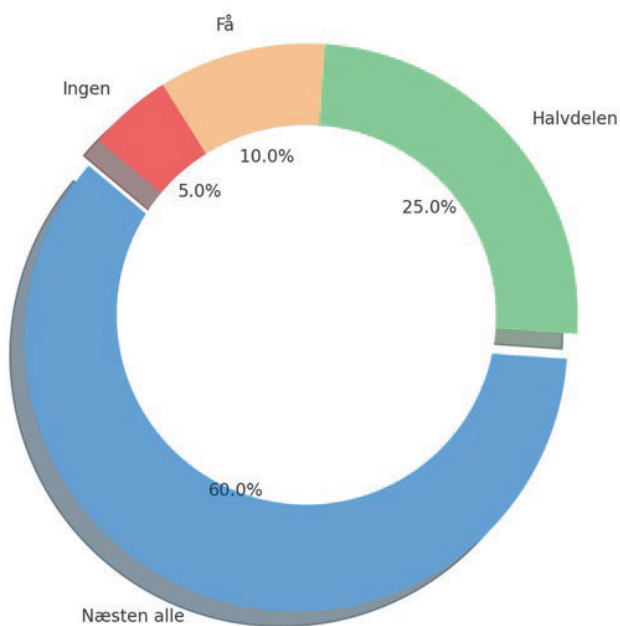
Undersøgelsen viser, at 48 % af medlemmerne kommer i klubben 4-5 dage om ugen, mens 33 % deltager 2-3 dage om ugen (figur 10). Dette understøtter klubbens centrale rolle i mange børns og unges hverdag.

Figur 10. Frekvens af besøg i SFO2/klubben. Søjlediagrammet viser, hvor ofte medlemmerne kommer i klubben.

3.7. SAMSPIL MED KLASSEKAMMERATER

60 % oplever, at næsten alle deres klassekammerater også går i klubben (figur 11). Dette styrker klubbens rolle som en social arena, hvor eksisterende relationer kan udvikles yderligere.

Figur 11. Klassekammeraters deltagelse i klubben. Doughnutdiagrammet viser svarfordelingen på spørgsmålet om klassekammeraters deltagelse.

3.8. FRA DATA TIL HANDLING

Spørgeskemaundersøgelsen giver et omfattende grundlag for refleksion og progression i udviklingen af et fællesfagligt læringsmiljø. De konkrete resultater kan anvendes til:

- Aktionslæringsforløb: At skabe dialog mellem pædagoger, børn og unge om, hvordan aktiviteter, deltagelse og relationer kan styrkes.
- Strategisk ledelse: At forme fremtidige strategier og prioritere ressourcer i overensstemmelse med medlemmernes behov.
- Fokus på trivsel: At sikre inkluderende og engagerende miljøer for alle medlemmer.

Med en vedvarende aktionslærende tilgang kan fritids- og ungdomsklubberne i Køge Kommune fortsat udvikle sig som attraktive, inkluderende og engagerende fritidsmiljøer.

Som inspiration til ledernes faglige ledelsesarbejde kommer her ti spørgsmål, som ledere kan overveje sammen med pædagogerne:

3.9. REFLEKSIONSSPØRGSMÅL FOR LEDERE

1. Hvordan kan vi som ledelse styrke de voksnes rolle i klubben i forhold til at lytte, deltage og løse konflikter?
2. Hvordan kan vi bruge data om populære aktiviteter til at planlægge et endnu mere varieret aktivitetsudbud?
3. Hvilke initiativer kan vi iværksætte for at reducere mobning yderligere?
4. Hvordan kan vi sikre, at klubben forbliver relevant og attraktiv for børn og unge, der overvejer at stoppe?
5. Hvordan kan vi styrke samarbejdet med skolerne for at understøtte børns trivsel og engagement?
6. Hvilke strategier kan vi udvikle for at inddrage børnene i beslutninger om klubbens aktiviteter og miljø?
7. Hvordan kan vi fremme sociale relationer blandt børnene, især for dem, der føler sig ekskluderet?
8. Hvilke ressourcer og kompetencer er nødvendige for at understøtte en aktionslærende kultur blandt pædagogerne?
9. Hvordan kan vi kommunikere vigtigheden af klubben til forældrene for at øge opbakningen?
10. Hvordan kan vi evaluere og følge op på de ændringer, der implementeres på baggrund af undersøgelsens data?

Helt afgørende for SFO(2)/klubbernes succes er viljen og evnen til konsekvent at inddrage de større børn og unge i udviklingen af deres SFO(2)/klubber. Her kommer ti spørgsmål, som pædagogerne kan overveje at bruge i inddragelsen af og undersøgelser med de større børn og unge:

3.10. REFLEKSIONSSPØRGSMÅL FOR PÆDAGOGER SAMMEN MED BØRNE

1. Hvad gør jer glade for at komme i klubben, og hvordan kan vi gøre det endnu bedre?
2. Hvilke aktiviteter synes I mangler, og hvordan kan vi få dem med i klubbens tilbud?
3. Hvad kan vi gøre, for at alle føler sig velkomne og inkluderede i fællesskabet?

4. Hvordan kan vi arbejde sammen for at undgå mobning i klubben?
5. Hvad synes I, at de voksne kan gøre anderledes for at gøre klubben sjovere og tryggere?
6. Hvordan kan vi lave aktiviteter, der får flere af jeres klassekammerater til at komme i klubben?
7. Hvis I skulle lave én ny regel i klubben, hvad skulle den så være?
8. Hvordan kan vi støtte jer i at få jeres ideer og forslag gennemført i klubben?
9. Hvilke ture eller events kan gøre klubben endnu mere spændende for jer?
10. Hvordan kan vi sammen sørge for, at klubben er et sted, hvor I føler jer trygge og glade?

Sammenfattende viser spørgeskemaundersøgelsen, at SFO(2)/klubberne i Køge Kommune generelt skaber stærke og engagerende miljøer, hvor trivsel, aktiviteter og sociale relationer er i fokus. Resultaterne giver samtidig et klart billede af de områder, hvor der er behov for yderligere indsats, især i forhold til at sikre inklusion og reducere frafald. Ved at bringe dataene i spil gennem aktionslæringsforløb og strategisk ledelse har klubberne en unik mulighed for at skabe endnu bedre rammer for børn og unges udvikling.

I det følgende kapitel vil vi dykke ned i de konkrete værktøjer og metoder, som kan understøtte implementeringen af de foreslåede tiltag og sikre en dynamisk udvikling af SFO'ernes/klubbernes praksis.

4. Resultater og værdi i medarbejderes og leders perspektiv

Gennem sparringsmodulerne i fritids- og klubtilbuddene, som blev afsluttet efter den første runde af aktionslæringsforløbene, blev det klart, at det har stor værdi systematisk at prioritere faglighed lokalt. At afsætte tid til diskussion og refleksion over fritids- og ungdomspædagogikken har vist sig meget gavnligt. Alle deltagere har fremhævet det som både givende og værdifuldt. Dette har skabt et solidt fundament for udviklingen af flere og bedre faglige læringsfællesskaber inden for fritids- og ungdomspædagogikken, men det kræver fortsat stabilisering og vedligeholdelse.

Via de fritids- og klubtilbud, der fortsætter gennem den anden runde, realiseres projektets intentioner yderligere, og både fremmøde og medlemstal øges til stor gavn og værdi for børn og unge, pædagoger og ledere.

Denne værdiskabelse blev udforsket gennem et eksplorativt interviewstudie, struktureret omkring tre semistrukturerede samtale- og interviewtemaer (Magnusson & Marecek, 2015): 1) værdiskabelsen for børn og unge, 2) værdiskabelsen i pædagogik og 3) værdiskabelsen i ledelse. Disse temaer dannede grundlaget for interviewguiden med åbne spørgsmål, som ikke var yderligere struktureret.

I perioden februar til marts 2024 blev der gennemført to fokusgruppinterviews med medarbejdere, sammensat af to grupper blandt de deltagende SFO(2)/klubber med i alt otte deltagere. Derudover blev der foretaget fire individuelle interviews med tre fritids- og ungdomspædagogiske ledere samt en skoleleder.

Interviewene er blevet transskriberet og kodet med udgangspunkt i de tre fastsatte interviewtemaer samt to emergente temaer fra interviewene: 1) udfordringer til værdiskabelsen og 2) ungdomsklubbens/opsøgende arbejde.

På baggrund af en tværgående læsning/analyse af interviewene har jeg sammensat seks illustrative fortællinger – vignetter om "Godt du kom". De er baseret på leder- og medarbejderperspektiver på værdiskabelsen samt deres syn på projektets betydning for børn og unge, her benævnt som vignetter. Disse vignetter fremstilles i de næste afsnit.

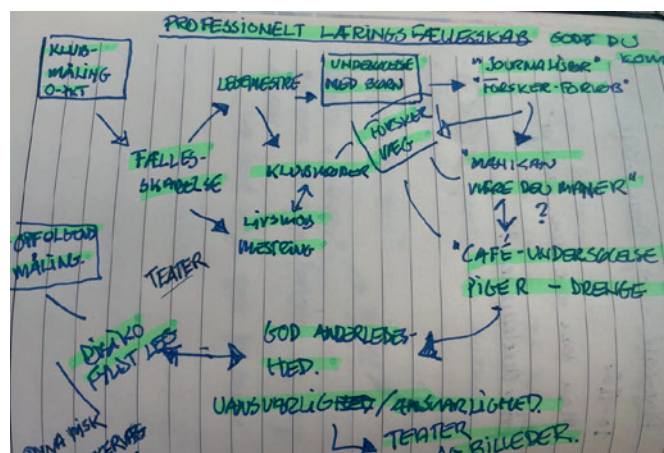
4.1. ANALYSE AF PROJEKTETS VÆRDISKABELSE Gennem seks vignetter

I den første fortælling, "Faglig fritids- og ungdomspædagogisk ledelse som omdrejningspunkt",

gives der et grundigt indblik i projektets kerne, nemlig empowerment og støtte til fritids- og ungdomspædagogiske ledere. Målet er, at de kan udvikle en faglig ledelse, der fremmer et lokalt og bevidst fagligt læringsfællesskab. Det er baseret på fritids- og ungdomspædagogiske principper og de lokalt genererede kvantitative og kvalitative data, der var udgangspunkt for aktionslæringen.

4.2. FAGLIG FRITIDS- OG UNGDOMSPÆDAGOGISK LEDELSE SOM OMDREJNINGSPUNKT

Figur 12 viser et mindmap fra den eksterne konsultants logbog, der skitserer udviklingen af et fagligt fritids- og ungdomspædagogisk læringsfællesskab inden for rammerne af projektet "Godt du kom". Dette mindmap illustrerer, hvordan ledelsen har styret refleksionsprocessen fra en indledende kvantitativ baselinemåling, der omhandler klub- og SFO2-deltagelse/trivsel, hen imod en mere dybdegående forståelse af deltagerens oplevelser og ansvarstagen i deres fællesskab gennem en kvalitativ undersøgelse (via en forskervæg) sammen med de større børn og unge.

Figur 12

Projektet indledtes med en baselinemåling (klubmåling, nulpunkt-måling). Det vil sige en kvantitativ undersøgelse, hvor børn, unge og deres forældre besvarede spørgsmål om deres oplevelser af og forventninger til klubben. Resultaterne skabte et refleksivt udgangspunkt, der afdækkede centrale temaer i deltagerens perspektiver og erfaringer, og hvordan pædagogerne kan arbejde videre med disse input. Denne indledende undersøgelse lagde fundamentet for en første runde af aktionslæringsforløb, der udsprang af et centralt spørgsmål: Hvad er der behov for at gøre? Baselinemålingen blev gennemført i alle

SFO'er og juniorklubber og tegnede et billede på både et lokalt og overordnet, samlet kommunalt niveau.

Af denne måling i denne lokale sammenhæng udsprang to indledende temaer: 1) fællesskab og ansvarstagen samt 2) børn og unge som legemestre. De kvantitative data afslørede børn og unges markante interesse for medbestemmelse og aktive rolle i at forme klubben i samarbejde med pædagogerne. Herefter overgik processen til en mere dybdegående kvalitativ undersøgelse med det formål at udforske, hvad børnene og de unge specifikt vægter højt i klublivet.

Ved hjælp af børnesociologiske metoder (Barker & Weller, 2003) såsom tegninger, rim, remser, sange og billeder blev børnenes stemmer og kritiske tænkning i forhold til klubbens hverdag styrket. Børnestemmerne dannede grundlag for yderligere refleksion og samtale blandt pædagogerne. Herved blev et fælles læringsmiljø baseret på børnenes engagement og stemme styrket. Dette styrkede pædagogernes fritids- og ungdomspædagogiske sprog og identitet.

Resultaterne fra den kvalitative undersøgelse førte til en videreudvikling af aktionslæringsforløbenes anden runde. Dette afspejles i ovenstående mind-map (figur 12), som viser etableringen af en såkaldt forskervæg. Børn og unges medforskervæg er en form for børne- og ungecentrerede udtryk, hvor børn og unge inviteres til at give deres mening til kende og efterfølgende til at gøre noget i og ved klubben. Den såkaldte forskervæg udviklede sig på to måder, både som en platform for forslag og afstemninger – interaktivt og dynamisk med børn og unge som hovedaktører, men også som en undersøgelsesmetode, der skulle kvalificere pædagogikken.

Figur 13 er et udsagn fra forskervæggen "Mangfoldighed og venskab". Figur 14 illustrerer et pressekort, som var et remedie i rollelegen om udviklingen/udforskningen af klubben. Figur 13. Et udsagn fra forskervæggen "Mangfoldighed og venskab".

Figur 13

En nøgleopgave for ledelsen var kontinuerligt at vejlede refleksionsprocessen angående de målsætninger, som aktionslæringsforløbene stræbte efter. I én klub blev børneorienterede metoder for forskning og undersøgelse implementeret via rollespil. Pædagogerne opfordrede børnene og de unge til at indtage rollerne som forskere og journalister, understøttet af relevante kostumer og rekvisitter såsom pressekort og hvide labfrakker. På denne måde kunne de unge lege journalister, når de interviewede deres kammerater, og forskere, når de bidrog til forskervæggen med tegninger og andet kreativt indhold (figur 15). Det er et eksempel på en pædagogisk og voksenfaciliteret invitation til børn og unges deltagelse i udviklingen af deres klub.

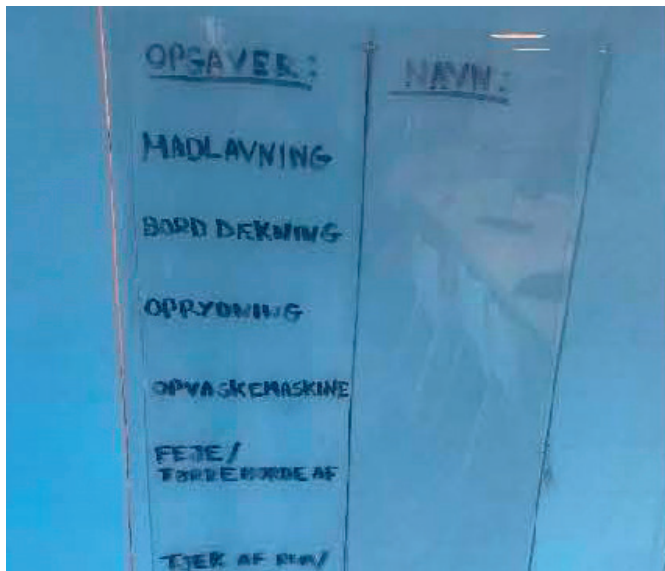

Figur 14

Forskervæggen udviklede sig til en dynamisk og vedvarende tilgang, der kontinuerligt fokuserede på at involvere børn og unge. I én klub tog den form af et konstant dynamisk materiale, der bidrog til at identificere og udforske daglige ønsker og behov. Basal informationsindsamling om ønsker og behov blev en katalysator for debat og dialog om de emner, der blev fremlagt på væggen, og alle blev opfordret til at deltage. Disse metoder demonstrerer, hvordan pædagogikken inviterer børn og unge til aktivt at forme deres klubmiljø i samarbejde med pædagogerne.

Figur 15. Billede af en forskervæg, som udviklede sig til en dynamisk og demokratisk "planlægger" af hverdagen i klubben – baseret på dialog og afstemninger.

Figur 16. Del af interaktiv forskervæg.

I en klub havde de således en gang om ugen diskussion og afstemning om maden, som de skulle forberede, indkøbe sammen og lave sammen ved næste klubaften. Hvilket land skulle madretten stamme fra? Efterhånden som børnene og de unge blev mere trænet i "metoden", opstod der en stærk opmærksomhed på at hjælpe hinanden med at få fremført ord og argumenter. Pædagogerne glæder sig over den nye måde og de nye metoder, som de har fået i deres pædagogik. Her er et eksempel:

"Det er faktisk også mere givende for mig at deltage i aktiviteter, som børnene nyder, og som jeg også finder glæde ved. Når alt falder på plads, og stemningen er høj, påvirker det min måde at tænke på, mens jeg er her. Således har mit pædagogiske mindset ændret sig."

Figur 16 og 17 illustrerer den interaktive forskervæg, der søger at indfange mange forskellige elementer af klubbens arbejde med demokrati. Eksempelvis – og det er meget vigtigt i denne klub – trænes børnene i at bruge "en stemme", men samtidig også lytte, inden der skrives til "at stemme". Figur 17 viser to rør, som anvendes i forbindelse med afstemning. Samtidig er demokratiet og fællesskabet forpligtet på arbejdsopgaverne i fællesskabelsen.

At nå frem til metoderne til inddragelse af børnenes stemme har været en læreproces. Gennem aktionslæringsforløbene har der også været fejlslagne forsøg, som der er blevet draget Figur 17. Del af interaktiv forskervæg.

læring af gennem refleksion, hvilket har ført til nye eksperimenter. Her fortæller en klubleder i et interview:

Det har virkelig været en læreproces for mig, og jeg var meget tvivlende over, at børnenes stemmer ikke blev hørt; det hele virkede så påtænkt

Figur 17. Del af interaktiv forskervæg.

og dirigistisk. At fortælle dem "Gå til højre", når vi siger dette, eller "Gå til venstre", når vi siger noget andet, virkede så langt fra min forståelse af ægte børneinddragelse. Læringen har vist mig, hvor vigtigt det er at lytte til og inddrage børnene selv i beslutningsprocesserne.

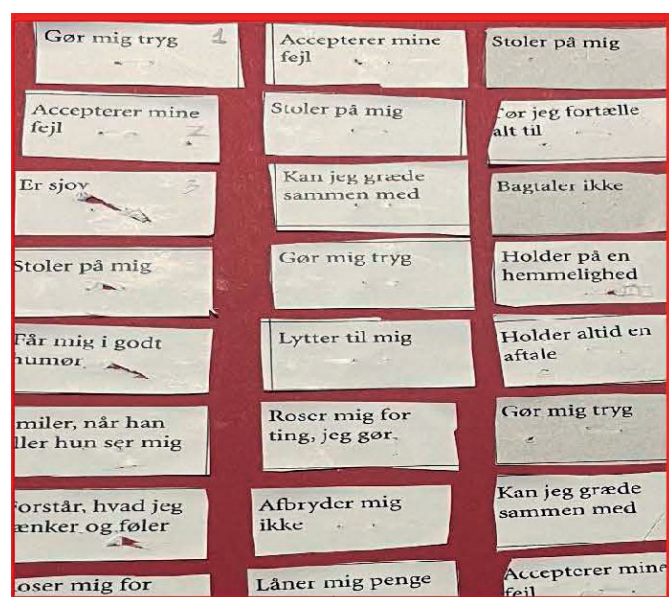
Et af de eksempler, som ofte gik igen i udforskningen sammen med børn og unge om den gode klub er udsagnet: "Her kan man være den, man er" (figur 18). Klubben er god, fordi her kan man være den, man er. Dette udsagn fik pædagogerne i forskellige sparringsrunder til at reflektere over, hvad det udsagn egentlig betød. Var der andre steder i børn og unges hverdagsliv, hvor man ikke kunne være den, man er?

Figur 18. Udsagn fra klubmedlem.

Refleksionen førte til, at man i klubben lavede pige- og drengecafeer for at undersøge, hvad der var på spil (se mindmap i det foregående, Figur 12: "Cafeundersøgelser"). Noget af det, som dukkede op på disse cafeer, var eksempelvis, at det var vigtigt med gode venner. Og det fik man i klubben, men børnene og de unge vidste ikke, hvad en god ven var, eller de havde ikke ord for det. Pædagogerne gav derfor henholdsvis pigerne og drengene en masse udsagn om, hvad venskaber

kunne omhandle, og hvad der kunne være på spil i dem. Venskaber var vigtige for børnene og de unge, derfor ville pædagogerne skabe bevidsthed hos børnene og de unge herom.

Figur 19. Børn og unges prioriteringer af forskellige udsagn om "den gode ven". Det højest prioriterede står øverst.

Selvom egenskaberne ved en god ven kan synes velkendte, reflekterede pædagogerne i klubben over, hvordan pandemien, den sociale nedlukning samt brugen af skærme og sociale medier kan have påvirket børn og unges erfaringer med venskaber. Derfor besluttede pædagogerne, at det ikke var nok kun at diskutere venskab i samtaler. Sammen med børnene tog de initiativ til at udvikle et teaterstykke, der udforsker klublivet og venskabernes udvikling, for at give disse overvejelser et kreativt og interaktivt udtryk. Dette blev en pædagogisk betingelse og førte bl.a. til overnatning i naturen og andre nye pædagogiske betingelser fyldt med sjov og glæde, hvor livsmødet aktiveres.

I nedenstående citat fra en pædagog reflekteres der over nogle resultater af indsatsen:

Jeg har bemærket, at børnene i vores klub er begyndt at reflektere mere over deres egne handlinger, især i forhold til venskaber, som følge af de aktiviteter og øvelser, vi har gennemført – både i den daglige drift og under specifikke arrangementer som pige- og drengecaféen. Disse refleksioner fokuserer på deres adfærd i relationer, og jeg finder det interessant, at de bliver mere bevidste om, hvordan de kan forbedre og ændre deres interaktioner i venskaber. Dette har især vist sig gennem arbejdet med plancher, hvor vi har indsamlet data, som viser, at elementer som tillid, pålidelighed, accept af hinandens fejl og accept af hinanden, som de er, er vigtige for både drenge og piger.

Og her er lidt om, hvorfor man lavede et teaterstykke:

Vi ønsker at destillere disse tanker og refleksioner ned i teaterstykket, vi udvikler, formuleret på et sprog, børnene kan forstå, omkring begreber som tillid og accept. Det er vigtigt, da disse ikke nødvendigvis er ord, de selv ville bruge. Men gennem teaterstykket, som vil blive fremført for et bredere publikum inklusive deres forældre, håber vi at skabe en genklang, fordi alle har erfaringer med venskaber fra deres egen barndom.

Den faglige ledelse af det fritids- og ungdomspædagogiske læringsfællesskab har handlet om flere elementer og erfaringer. Her oplistes nogle af dem (listen er ikke udtømmende):

1. At skaffe tiden og rummet til at sætte pædagogik på dagsordenen. Det kan lyde banalt, men i en travl hverdag er det ikke sjældent, at praktik løber med tiden. Der skal være nogen sammen med børn og unge, når de kommer i klubben. At sikre dette kræver tid og plads til koordinering, men der skulle luges ud i den tid for at få plads til at diskutere pædagogik.
2. At få etableret et fagligt trygt rum, hvor medarbejdere turde at give sig i kast med at diskutere baselinemåling og afprøve inddragende og børnesociologiske metoder (forskervæggen). Det medførte efterfølgende, at børn skulle inddrages yderligere.
3. At lede dialogen om de mål, der skulle sættes for aktionslæringsforløbet, med afsæt i de data, som hver SFO2/klub fik stillet til rådighed gennem baselinemålingen og den kvalitative undersøgelse med børn og unge.
4. At sikre opfølgningen af mål i aktionslæringsforløbene og klargøre medarbejdergruppen til faglig sparring med og uden teoretiske begreber på baggrund af aktionslærende stillads (se figur 2 side 25).

4.3. FRA SERVICERENDE "HOTEL" TIL KLUB MED PÆDAGOGIK OG PRAKSISFÆLLESKABELSE

Projektet "Godt du kom" har bidraget til en markant ændring i den pædagogiske tilgang. Det ses i interviewene, bl.a. som fortællinger om en overgang fra at være klub i form af et service-ende "hotel" til at fungere som et pædagogisk praksisfællesskab mellem børn, unge og voksne med processer, som skaber og omskaber klubben. Dette skifte fremhæves som en væsentlig ny værdi i det pædagogiske arbejde med børn og unge. Temaet blev gentagne gange berørt under interviewene. Her reflekterer en SFO-/klubleder over forandringen:

Ja, netop det har vi fokuseret meget på. Vi har bevidst valgt at tilbyde en bred vifte af aktiviteter, fordi vi ved, at forældrene lægger stor vægt på udvalget af aktiviteter, og vi ønsker at fastholde børnene i klubben. Derfor har vi designet vores program, så børnene selv kan vælge, hvilke aktiviteter de vil deltage i. Men denne tilgang har på en måde gjort os til et "servicerende hotel", hvor børn og unge blev objekter for vores aktiviteter. Projektet har hjulpet os med at ændre dette perspektiv, så børnene og de unge nu er aktivt involverede i at forme de aktiviteter, der finder sted i klubben.

Klublederen påpeger, at dette skifte har medvirket til et langt større ejerskab for børn og unge. De unge bliver mere forpligtede, når de har et stærkt tilhørsforhold til klubben. I nedenstående er det en fritids- og ungdomspædagog, der reflekterer over dette skifte i fokus, og hvorfor klubben havnede i positionen som "servicerende hotel":

Da du rejste spørgsmålet første gang, blev jeg fanget af en tanke – en refleksion over, hvordan mange børn derhjemme i høj grad bliver serviceret. På en måde overføres denne tendens til vores klub. Som pædagog står jeg ofte med en fornemmelse af, at hvis jeg ikke fortsætter denne service, mærkes jeg som utilstrækkelig. Fordi det er, hvad de er vant til hjemmefra, ikke sandt? Dette skaber en forventning om, at jeg skal matche det samme niveau af service.

Men her i klubben står vi ved en skillevej – et sted, hvor vi må udfordre denne norm. Det bliver tydeligt for mig, hvordan denne tendens til at blive serviceret hjemme smitter af på os heroppe. Og hvis jeg ikke kan tilbyde det samme, hvilken rolle spiller jeg så? Og måske er dette også en afspejling af en større samfundstendens, hvor nogle forældre – måske generelt – serverer, om ikke alt, så måske for meget for deres børn.

Især i en tid, hvor teknologien dominerer, og børnene ofte er på deres mobiltelefoner, kan de gå glip af vigtige livserfaringer. Denne samfundsmæssige tendens, hvor også forældrene er opslugt af teknologiens muligheder, mindsker afstanden mellem mennesker. Og samtidig frarøver forældrene deres børn chancen for at gøre sig egne vigtige livserfaringer.

Figur 20. Billede af en overstreget mobiltelefon fra en klubs forskervæg (læs mere herom i vignetten "Faglig fritids- og ungdomspædagogisk ledelse som omdrejningspunkt", s. 46).

Klubpædagogen fortsætter:

"Det får mig til at tænke over, hvordan en overdreven fokus på skærmens muligheder faktisk bringer mennesker tættere på hinanden på overfladiske niveauer, men samtidig berøver dem muligheden for at skabe dybere, meningsfulde forbindelser og erfaringer. I denne proces, i denne refleksion, ser jeg klart, hvordan vi blev til et "servicerende hotel". Men projektet har også givet os en mulighed for at standse op og virkelig tænke over, hvad vi vil med vores klub. Hvordan kan vi guide disse unge til ikke blot at forvente at blive serviceret, men til at blive aktive deltagere i deres eget liv og i fællesskabet omkring dem? Det er den rejse, vi er påbegyndt, og som vi står overfor. En rejse væk fra serviceforventningerne – mod et fællesskab, hvor vi sammen skaber, lærer og vokser."

En klubleder udlægger her betydningen af skiftet væk fra det servicerende med særligt fokus på værdi i kraft af pædagogerne:

"Det har skabt en enorm værdi, uden tvivl. Og du (ekstern konsulent, red.) har jo selv været en del af dette, både i starten og gennem hele processen. Fra de første sparringer til den seneste sparring. I den periode har der været en mærkbar forandring. Fra vores tidlige møder, hvor vi sammen udforskede nye ideer og tilgange, til det punkt, hvor vi nu står, har rejsen været bemærkelsesværdig."

4.4. HUN ER JO NORMALT HELT STILLE...

Klubarbejdet har – siden fritidspædagogikken blev underlagt skolens SFO – haft fokus på en smidig overgang og brobygning mellem de to miljøer: skolens og klubbens. Men som der har oftest været et voksent medarbejderperspektiv og afsæt. Det vendte aktionslæringsforløbet om på.

Figur 21. Billedet viser to piger fra 4. klasse, som bidrog aktivt til brobygningsprojektet mellem SFO og klub. De ønskede at hjælpe deres yngre kammerater fra 3. klasse med at blive en del af klubmiljøet.

Pigernes indsats (figur 21) demonstrerer, hvordan børn og unge i klubben ivrigt engagerer sig i at skabe et fællesskab. Dette engagement styrker deres egen følelse af tilhør til klubben og faciliterer en varm velkomst for nye medlemmer. I takt med deres bidrag til fællesskabet vokser deres demokratiske selvtillid, hvilket igen fører til øget trivsel.

Desuden afslører brobygningsaktiviteterne, at klubben kan bidrage til at nedbryde stive roller inden for skolens fællesskab. Børn og unge, som måske normalt er stille eller ikke gør meget væsen af sig, kan gennem klubbens intervention opnå en ny position i fællesskabet. Dette er med til at styrke deres selvtillid og selvværd.

Flere af Køge Kommunes klubber arbejder med brobygning i deres aktionslæringsforløb. Nedenstående er en samlende illustration over medarbejdere og lederes tanker og refleksioner over aktionslæringsforløb med brobygning.

Vi sidder i klubben og fører en samtale om Køge Kommunes fritids- og ungdomspædagogiske udviklingsprojekt "Godt du kom", og mere præcist hvilken værdi projektet har skabt for børn og unge. Denne kolde februar dag i 2024 er fire fritids- og ungdomspædagoger samt deres leder til stede. Det er formiddag, og børnene og de unge er i skole i dette tidsrum, da skolen ligger lige ved siden af klubben. Pædagogerne fortæller om et aktionslæringsforløb med fokus på brobygning, hvor de lidt ældre børn og unge hjælper de yngre ind i klubben.

Det var utroligt godt. De øvede sig helt vildt og koordinerede, hvem der skulle gøre og sige hvad. Vi blandede os kun lidt, men havde nogle meget frugtbare og lærerige samtaler med dem om, hvad der er fantastisk ved at være en del af klubben. Vi lærte meget af de samtaler med børnene.

Pædagogerne i klubben havde bedt om hjælp blandt børnene i 4. klasse til at formidle og bygge bro til klubben. Det var en populær forespørgsel, for børnene ville rigtig gerne hjælpe med denne brobygning.

Vi arbejder også på at skabe forbindelser til 3. klasserne for at lette deres overgang til klubben i 4. klasse. De nuværende 4. klasser var ivrige efter at hjælpe – inklusive to piger, som forberedte sig på at præsentere de gode aspekter ved klublivet. Disse piger, som normalt er ret stille både i og uden for skolen, formåede at fange hele 3. classes opmærksomhed med deres præsentation, og det er vel at mærke en 3. klasse, som er meget svær at få ro i. Det var fuldstændig stille i klassen, og alle lyttede koncentreret.

Efter præsentationen stillede eleverne engagerede spørgsmål om klubben, ivrige efter at vide mere om de punkter, pigerne havde fremhævet. Og pigerne svarede beredvilligt og klart på alle spørgsmål.

Også i andre af Køges Kommunes klubber er denne arbejdsform, hvor børn hjælper børn, blevet anvendt. Det følgende er fra et lederinterview, hvor en leder bliver meget konkret vedrørende oplevelsen:

Aktionens essens var at styrke overgangen for 3. klasserne til klublivet – et initiativ, hvor 4. klasserne spillede en nøglerolle. Disse ældre elever havde ikke blot været aktive deltagere i udførelsen, men havde også bidraget væsentligt til planlægningen af, hvordan man bedst muligt kunne tage imod de yngre elever. Det var en indsats, der havde skabt mærkbar værdi, ikke kun ved at sikre en glidende overgang for 3. klasserne, men også ved at styrke 4. klassernes ansvarsfølelse for deres dagligdag i klubben.

Måden, som vi forstår klub på – som et sted, hvor vi skaber klublivet sammen, blev gennem aktionen forandret i retning henimod mere samskabelse med børn – fra et sted, hvor voksne forestod aktiviteterne i klubben. Medarbejderne troede indledningsvist ikke rigtigt på, at de større børn ønskede at bidrage, men gennem aktionslæringsforløbet kom de på andre tanker.

4. klasserne havde taget opgaven til sig med en iver, der overgik alle forventninger. De havde vist en imponerende evne til ikke kun at være en del af klubben, men at bidrage til den, at forme den

– ikke bare som et sted, hvor man kommer for at modtage, men som et sted, hvor alle giver til fællesskabet.

Men med 3. klassernes hurtige tilpasning og deres nye fundne selvhjulpethed i klubben, opstod der uventede følelser. 4. klasserne, de stolte brobyggere, som havde lagt så meget hjerte i at byde de nye medlemmer velkommen, stod nu over for en bittersød erkendelse. De var blevet så dygtige til deres rolle, at 3. klasserne meget hurtigt fandt deres fodfæste, hvilket efterlod 4. klasserne med en følelse af at være overflødige, næsten glemte i hastigheden af de yngres selvhjulpethed.

Dette vendepunkt bragte en væsentlig indsigt frem i lyset: Vigtigheden af at balancere hjælp-somheden med behovet for at lade de yngre elever udforske og vokse på egen hånd. Det var en læreproces for alle, der satte dybe spor i klubben og dens medlemmer. Det var en påmindelse om, at selv i de bedste intentioner ligger der lærdom, og at enhver forandring bringer både glæde og udfordringer med sig:

Som medarbejdere og ledere lærte vi, at børnene rigtig gerne vil bidrage til udviklingen af deres klub.

4.5. FAGLIG STOLTHED LØFTER ARBEJDS-GLÆDEN

Et vigtigt tema for pædagogerne, der fyldte en del i interviewene, var en fornyet faglig bevidsthed og faglig stolthed, som projektet havde medvirket til. Pædagogerne i klubarbejdet tager selvfølgelig børn og unge alvorligt, men forstyrrende sparring og aktionslæring har skabt et nyt blik på børn og unge. Et blik, der som tidligere omtalt skaber børn og unge som deltagere i at gøre klub. En pædagog siger således:

Eksperimentet og aktionslæringsforløbet viste sig at være afgørende for forandringen i vores tilgang – noget, som virkelig kom bag på os pædagoger. Det overraskede os, hvor reflekterede børnene faktisk er, og deres evne til at artikulere følelser og tanker. Denne indsigt har skiftet vores perspektiv, så vi nu ser børnene i et nyt lys og dermed agerer anderledes over for dem. Vi har opdaget, at de er utroligt dygtige til at udtrykke sig, og at der sker meget mere i dem, end vi først antog. Med denne forståelse finder vi det lettere at støtte dem – at holde tilbage, lade dem prøve selv, når det er svært, og give dem ansvar, hvilket de vokser utroligt meget af. Så for mig har dette eksperiment og læringsforløb virkelig været en øjenåbner og ændret den måde, vi forstår og interagerer med børnene på, på en utrolig positiv måde.

Klubbens samarbejdspartnere opdager også det

fornyede fokus, som klubben og pædagogerne har fået, hvilket løfter selvtilliden i de tværfaglige sammenhænge. Et spørgsmål til pædagogerne handlede om, hvorvidt de kunne fortælle en historie om, hvordan projektet gav deres faglighed værdi. En pædagog svarede således:

Absolut. Arbejdet i klubben med "Godt du kom" er faktisk centralt for at styrke min faglighed og holde den ajour. Denne konstante udvikling og den stolthed, der følger med at mestre og udvide ens faglige kompetencer, bidrager væsentligt til min arbejdsglæde. Det er en fornemmelse af vækst, der ikke kun er personlig, men som også anerkendes i tværfaglige sammenhænge. Når jeg for eksempel sidder ned med lærere, psykologer og andre fagprofessionelle, føler jeg virkelig, at jeg bidrager med noget værdifuldt. Klubarbejdet handler ikke "bare" om at passe børn; det handler om at anvende og dele min viden og mine færdigheder. At være på lige fod med disse andre professioner giver en enorm følelse af tilfredsstillelse og bekræfter, at vi alle er en del af et team, der arbejder mod fælles mål for børnenes bedste. Og så er det rigtig fedt, at vi får det dokumenteret.

I en interviewsamtale blev pædagogerne bedt om at komme med nogle konkrete eksempler på, hvor de følte en særlig stolthed. Som tidligere omtalt kom den bl.a. til udtryk i tværfaglige sammenhænge. Her følger en meget konkret historie, som tager udgangspunkt i at give ansvaret for fællesskabelsen til børn og unge, idet børn og unge ses som mestre – med afsæt i det, som de kan præstere:

I dagene op til jul i klubben var der en særlig travlhed og en følelse af, at tiden var knap. Blandt de mange børn havde vi en pige fra friskolen, som ofte havde svært ved at finde sin plads i fællesskabet. Men noget forandrede sig, da vi begyndte at lave smykker. Pigen, som ellers havde kæmpet med at etablere relationer, viste sig pludselig at have en særlig evne og entusiasme for håndarbejdet. Og vi opfordrede til, at hun tog ansvar med hendes evner.

Hun tog initiativ til at sætte sig ved et bord og begyndte at arbejde med smykkerne. Hendes fokus og dedikation tiltrak hurtigt andre piger, og snart sad hun i centrum af en livlig gruppe, alle ivrige efter at lære. En yngre pige fra en klasse nedenunder udbrød højlydt sin beundring over friskolepigens evne til at inkludere og undervise dem i kunsten at lave smykker. "Wow, hvor er det vildt, at du har overskud til det," sagde hun. "Jeg prøvede at lære dem at lave julehjerter i går, men det var svært."

Denne anerkendelse fra en jævnaldrende var et vendepunkt. Friskolepigen, som indtil da havde været en stille observatør i fællesskabet, fandt

pludselig en ny rolle som en værdsat underviser og mentor. Uden en voksen til stede tog hun ansvar og ledte gruppen gennem processen med at lave smykker – en opgave, der både krævede tålmodighed og færdigheder. Hendes indsats blev bemærket og rost af pigerne omkring hende, og en anden bemærkede: "Jeg har så meget respekt for, at du lærer os det."

Man tænker meget mere over børnenes relation til hinanden. Men man ser også, hvor relationerne er stærke, og hvor de er svage. Hvordan kan man putte dem ind i nogle relationer?

Denne oplevelse var ikke kun en læring i at lave smykker, men en læring og dannelse til lederskab, fællesskab og det at tage ansvar. Friskolepigen, der tidligere havde følt sig udenfor, viste sig at være en brobygger, som ikke alene fandt sin plads i klubben, men også hjalp andre til at vokse og udvikle sig. Hendes handlinger og de andre pigers respons, illustrerede kraften i anerkendelse og den positive indflydelse, det har, når unge får lov til at tage ansvar. Dette blev en historie om vækst, fællesskab og den stolthed, der følger med at bidrage positivt til det, som er omkring én.

SFO-/klublederne peger ligeledes på, at en væsentlig værdi ved projektet "Godt du kom" har været løftet af den faglige stolthed gennem aktionslæringsforløbet. Særligt fremhæves det forøgede refleksionsniveau og dermed en dybere forståelse af pædagogikkens betydning.

Som klubleder har jeg haft det privilegium at følge vores pædagogers rejse tæt; en rejse præget af vækst, indsigt og fornyet stolthed i deres arbejde. Det slår mig, at to centrale elementer har været katalysatorer for denne udvikling: forøget refleksionsniveau og en dybere forståelse for pædagogikkens betydning i vores daglige praksis.

På personalemøderne mærker jeg en markant ændring; en ny dybde i vores diskussioner om, hvad vi egentlig ønsker at opnå, og hvordan vi bedst muligt kan understøtte børnenes ansvarlighed. Disse samtaler har åbnet op for nye muligheder i klubben – muligheder, hvor børnene inviteres til aktivt at bidrage og tage ansvar. Det har skabt en uvurderlig værdi for både børn og voksne.

Fra de første sparringer til de seneste har jeg været vidne til en bemærkelsesværdig transformation blandt pædagogerne – fra engagement og dedikation til en stærk følelse af stolthed over det arbejde, de udfører. Denne stolthed kommer ikke kun fra anerkendelsen af deres faglige udvikling, men også fra den glæde og tilfredsstillelse, de oplever, når de ser børnene trives og nyde at være en del af vores klub.

Klublederen fortsatte og inddrog den eksterne konsulent i den meningskabelse, som foregik gennem interviewet:

Til den sidste sparring, hvor du kunne være vidne til glade, engagerede og virkelig stolte pædagoger, er det tydeligt, at der er sket noget betydningsfuldt. Den stolthed, du så hos pædagogerne, er ikke kun et resultat af deres individuelle vækst, men også af den kollektive indsats og de ændringer, vi har gennemført sammen.

Denne stolthed stammer fra at se, hvordan vores arbejde direkte påvirker børn og unges liv positivt, hvordan de små ændringer, vi har implementeret, skaber større bølger i vores fællesskab. Det handler om at vide, at vi har gjort en forskel, ikke kun ved at følge en manual eller en forudbestemt plan, men ved aktivt at engagere os i, lytte til og lære fra de unge, vi arbejder med.

4.6. REFLEKTERET PROFESSIONEL FAGLIGHED ØGER MEDLEMSTAL OG FREMMØDE

Projektet "Godt du kom" i Køge Kommune havde et ambitiøst mål om at øge antallet af større børn og unge, der deltager i kommunens fritids- og ungdomspædagogiske tilbud såsom SFO(2) og klubber. Dette mål var ikke blot vigtigt, men også yderst relevant og værdifuldt, da der er omfattende videnskabelig dokumentation for, at deltagelse i fritids- og ungdomsklubber generelt styrker trivsel hos børn og unge. Disse positive effekter er endnu mere markante for børn og unge i udsatte positioner, hvilket gør målet endnu mere presserende.

Ved at gøre SFO(2)/fritids- og ungdomsklubber til stærkere mål og midler samt værdifulde steder for større børn og unge, vil projektet ikke kun bidrage til individets trivsel, men også styrke det samlede pædagogiske landskab i Køge Kommune i forhold til den verserende mistrivselsskrise.

Der er meget, der tyder på, at en forøget og forstærket opmærksomhed på en eksperimenterende og aktionslærende faglighed, med afsæt i et professionelt læringsfællesskab, øger medlems-tallet og fremmødet i SFO(2)/klub. Her er det en pædagog, der fortæller:

Vi observerer børn, som tidligere har været tilmeldt, men ikke deltaget, begynder nu at komme. Vi har haft 30 børn igennem, hvilket er det højeste antal i de fem år, jeg har været her. Om aftenen har vi typisk mellem 15 og 25 unge, afhængigt af deres daglige rutiner. Men sidste mandag nåede vi op på 20 til aftensmaden. Det er jo helt vildt.

Og en anden pædagog fra samme SFO2/klub:

Det sker ofte, nærmest dagligt, at børnene ringer hjem, når jeg informerer dem om, at klokken er halv, og det er tid til at gå hjem. De siger: "Jeg ringer lige til min mor." Hvortil jeg svarer: "Det er helt fint, det gør du bare."

Også blandt SFO-/klublederne lyder det, at der er meget, som tyder på, at medlemstal og fremmøde mødes, når opmærksomheden på en fagligt reflekteret fritids- og ungdomspædagogik øges:

De tilgængelige data giver ikke et nøjagtigt billede af børnenes faktiske tilstedeværelse i klubben; vi kan ikke skelne mellem et barn, der kun har været der i fem minutter for at sige hej og derefter er gået igen, og et barn, der har været der under hele åbningstiden. Jeg har observeret en stigning i aktiviteten i klubben og diskussioner om at iværksætte flere aktiviteter og engagere børnene mere, når de dukker op – især da flere børn ser ud til at lægge vejen forbi klubben efter skole. Dette har faktisk ført til, at jeg har øget antallet af timer for medarbejderne i klubben. Selvom der ikke er en direkte årsagssammenhæng, kan vi formode, at projektet har bidraget til denne forhøjede aktivitet og engagement i klubben, hvilket klart har skabt mere værdi.

4.7. FORNYET OPMÆRKSOMHED PÅ UNGDOMSKLUB

I løbet af projektet "Godt du kom" blomstrede en fornyet interesse for ungdomsklubben. Dette skete gennem samarbejdet mellem Køge Kommunes SSP-konsulent og den pædagogiske konsulent fra den daværende skoleafdeling. Det blev bemærket, at en betydelig gruppe unge i Køge Kommune enten ikke benytter ungdomsklubberne eller kun gør det sporadisk. Dette opmærksomhedspunkt blev også fremhævet på en fælles refleksionsdag arrangeret af projektet, hvor medarbejdere fra ungdomsklubberne også deltog.

Spørgsmålet om ungdomsklubberne blev også berørt i interviewundersøgelsen, særligt blandt de deltagende ledere:

Vi ser en stor værdi i at give de unge mulighed for at påtage sig ansvar og sætte deres eget præg på klubben. Udfordringen ligger dog i, at mange af de unge, der frekventerer vores klub, kan være mere sårbare og måske ikke føler sig stærke nok til at tage dette ansvar på sig. Der kan være en frygt for konsekvenserne ved mangel på støtte fra andre, hvilket kan virke særligt skræmmende i deres alder.

Disse unge er ofte fulde af gode ideer og villige til at deltage i planlægningen, så længe de voksne tager føringen. Men at tage skridtet videre og påtage sig endnu mere ansvar? Det finder vi udfordrende i ungdomsklubben.

Dette udsagn henleder opmærksomheden på ungdomsklubber, som ikke var en del af projektet "Godt du kom". Også for denne aldersgruppe er der behov for at få trænet og udviklet ansvar – til strategisk selvansvar (Mørch et al., 2017), der kombinerer det individuelle ansvar med et kammerat- og samfundsansvar. Lederne så det ligeledes som en naturlig forlængelse af projektet "Godt du kom", at man kunne bygge videre på erfaringerne og få dem "løftet ind i" ungdomsklubber.

Som svar på, hvorfor det kan være svært med unge og ungdomsklubber, lyder det bl.a. sådan her fra en klubleder:

Der kan være flere årsager til, at engagementet i ungdomsklubben kan være en udfordring. En mulig faktor er tabet af sociale færdigheder under coronaperioden, men et væsentligt aspekt tror jeg også handler om overgangen fra at være førteenager til teenager. Denne overgang bringer en større usikkerhed og følelsen af, at der er mere på spil. I ungdomsklubben, i modsætning til mere strukturerede rammer som skole eller SFO, er der en større uforudsigelighed. Selvom de voksne og åbningstiderne er de samme, varierer antallet af unge og deres gruppedynamikker betydeligt fra aften til aften.

Dette miljø kræver, at de unge er selvsikre i deres sociale grupper for at tage initiativ eller skille sig ud. Og selvom de unge ofte kommer med ideer, som at tage til IKEA for at spise kødboller eller installationen af oppustelige isbade, er der stadig en tøven – en frygt for at være den første, der tager skridtet. Dette illustrerer en vigtig pointe: Ungdomsklubben tilbyder muligheder og er åben for unges input, men der skal overvindes en indre barriere for at omsætte ideer til handling. Og samtidig peges der på et behov for at få eksperimenteret med struktur, organisering og indhold.

En anden klubleder påpeger, at erfaringerne fra projektet "Godt du kom" må bæres med ind i en udvikling af det ungdomspædagogiske område og ungdomsklubben:

Vi må med udgangspunkt i ungdomsklubben være ivrige efter at byde de unge velkommen; det er en besked, vi aktivt ønsker at formidle til dem. Gennem projekt "Godt du kom" har vi lært, at det er essentielt ikke blot at invitere de unge indenfor, men også at være åbne og læringsvillige over for de erfaringer, projektet har givet os. Nemlig at inddrage og lytte til de unges stemme og skabe en ungdomsklub i samarbejde med de unge.

Det sker, at vi møder unge, som ikke altid følger de fastlagte regler eller måske udtrykker sig skarpt med et "fuck dig" eller lignende. Min holdning til dette er nysgerrighed: Hvorfor siger de

det, og hvad er det egentlig, de ønsker at udtrykke? Det er vigtigt, at vi ikke lader frygten styre os og undgår at afskrive unge for hurtigt med holdningen: "Så skal han ikke komme her." At afvise unge på den måde sender et negativt signal og er ikke i tråd med, hvad vi ønsker for vores klub.

Vi bør lytte efter, hvad de unge forsøger at fortælle os, selvom det betyder, at reglerne overtrædes et par gange. Hvis en ung person tilpasser sig efter at have fejlet et par gange, har vi opnået noget betydeligt. Ikke kun for den pågældende unge, men også for skabelsen af en klubkultur,

der anerkender, at alle kan træde ved siden af en gang imellem. Denne tilgang og de lektioner, vi har lært fra "Godt du kom", skal vi bære med os i ungdomsklubben for at skabe et miljø, hvor de unge føler sig værdsatte og forstået.

Projektet "Godt du kom" har ikke haft direkte opmærksomhed og fokus på ungdomspædagogikken og ungdomsklubben, men undervejs blev der afholdt møder med SSP, og der opstod et udtalt behov for at få set på området. Et behov, der også deles i interviewundersøgelsen.

5. Konklusion

Projektet "Godt du kom" har over en toårig periode arbejdet med at udvikle fritids- og ungdomspædagogikken i Køge Kommune med udgangspunkt i SFO2 samt fritids- og ungdomsklubberne. Formålet har været at øge andelen af større børn og unge mellem 10 og 18 år, som vælger at deltage i SFO2- og klubtilbud. Baseret på projektets resultater kan det konkluderes, at:

En professionel fritids- og ungdomspædagogisk ledelse, der opbygger og vedligeholder et nysgerrigt, reflekstivt og systematisk fagfællesskab baseret på aktionslæring, og som konsekvent integrerer fritids- og ungdomspædagogiske principper og teorier samt inddrager de større børn og unge, synes at opnå betydelige fordele.

1. Flere børn og unge bliver en del af fritids- og ungdomsklubbens fællesskabende aktiviteter og pædagogik, og de bliver i længere tid.
2. Denne forøgede attraktion er især tydelig i klubber, hvor børn og unge inviteres til at engagere sig og være aktive deltagere og samarbejdspartnere i udviklingen af de enkelte klubber.
3. Fritids- og ungdomspædagogerne oplever større stolthed og glæde ved deres arbejde, og medarbejderne er mere tilfredse med deres arbejdsplads. Dette kan have stor betydning for tiltrækningen af pædagoger.
4. Fritids- og ungdomspædagogerne efterspørger mere erfaringsudveksling og kritisk, konstruktiv dialog på tværs af de enkelte klubområder – med henblik på yderligere udvikling og styrkelse af deres pædagogik.
5. Et professionelt ledelsessprog udvikles med udgangspunkt i fritids- og ungdomspædagogikken, og den faglige ledelse styrkes.
6. Når projektet ses i lyset af anden forskning på og om klubområdet, bekræftes det, at projektet bidrager til, at børn og unge får forbedret trivsel og bedre livsmuligheder, især børn og unge i udsatte positioner, gennem deres deltagelse i fritids- og ungdomsklubber.
7. Der opstår en vigtig opmærksomhed på fortsat at arbejde strategisk med placering af fritids- og ungdomspæda-

gogikken i ledelses- og organisationsstrukturen i hele den kommunale styrings-sammenhæng. Dette er ikke selvfølgeligt.

5.1. GENERELLE ANBEFALINGER TIL ANDRE KOMMUNER, SOM ØNSKER AT UDVIKLE DET FRITIDS- OG UNGDOMSPÆDAGOGISKE OMRÅDE

Baseret på konklusionerne fra projektet "Godt du kom", aktionslæringsforløbene og den eksplorative interviewundersøgelse (se kapitel 4) anbefales det at igangsætte et arbejde, der søger at besvare de nedenstående hypoteser og spørgsmål for det fritids- og ungdomspædagogiske område i kommunerne.

Hypoteserne udspringer dels af projektet "Godt du kom", men også af eksisterende forskning på det fritids- og ungdomspædagogiske område fra Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU), Aarhus Universitet samt forskning om ledelse, bl.a. fra Det nationale forskningscenter VIVE.

1. Der bør prioriteres og investeres i fritids- og ungdomspædagogik:

- Det er ikke en selvfølge, at fritids-, klub- og ungeområdet samt fritids- og ungdomspædagogikken fremmer børn og unges trivsel. Derfor bør der sikres et særligt fritids- og ungdomspædagogisk fokus, som positionerer området i sin egen ret, adskilt fra andre områder, for at udforske og forstå dets bidrag til samfundsenngagement, social kapital, trivsel og livsmod.
- Der vil opstå særlige opmærksomheds-punkter og udfordringer ved at have fritids- og ungdomspædagogikken organiseret under folkeskolen og folkeskoleloven, især i en tid præget af frisættelsesdagsordenen.
- Hvordan sikres effektivt samspil og samarbejde mellem fritids- og ungdomspædagogikken og andre områder som skolen samt fritids- og kulturområdet? Og hvordan sikres klare forventninger til samarbejde fra de andre områder, der er partnere med fritids- og ungdomspædagogikken?

Arbejdet med disse hypoteser og spørgsmål kan bevirke:

At politikker samt styrings- og ledelsespraksis bør opdateres:

- Kan der udvikles og implementeres politikker for området, eksempelvis gennem en politisk vision for fritids- og ungdomspædagogik med egne pejlemærker for værdiskabelsen?

- Hvordan kan pejlemærker for værdiskabelsen etableres og kobles med et fælles fagligt grundlag, der fastlægger en grundlæggende faglig forståelse, rammer og retning for praksis og ledelse?
- Kan der sikres et opfølgende og lærende fokus i den kommunale organisation som en kæde af læringsrum (Majgaard, 2011), hvor fritids- og ungdomspædagogik står i egen ret og fungerer som et fagligt og organisatorisk grænsekrydsende fænomen?

Med afsæt i ovenstående:

Hvordan styrkes fritids- og ungdomspædagogikken samt den fritids- og ungdomspædagogiske ledelsesfaglige linje?

- Kan der investeres i og prioriteres praksisnær leder- og ledelsesudvikling samt nødvendig ledersparring med fokus på en dyb faglig forståelse af fritids- og ungdomspædagogik?
- Kan mulighederne for og prioriteringerne af økonomisk støtte til masteruddannelser for fritids- og ungdomspædagogiske ledere samt diplom- og masterniveau for fritids- og ungdomspædagoger inden for fritids- og socialpædagogik (diplom) og socialpædagogik (master) styrkes?
- Hvordan kan praksisnær efteruddannelse med udgangspunkt i kommunale visioner og politikker for området fastholdes med det mål at sikre attraktive fritids- og klubtilbud for fritids- og ungdomspædagoger?

VIVE's anbefalinger til faglig ledelse af fritids- og ungdomspædagogik:

Det nationale forskningscenter VIVE har på baggrund af et kvantitativt studie (Bjørnholt et al., 2024) udarbejdet en række anbefalinger til bedre faglig ledelse af fritidspædagogik:

- Der bør skabes bedre vilkår for faglig ledelse, hvor kommuner og ledere prioriterer tid og ressourcer til at udvikle en klar faglig ledelsesprofil og retningslinjer for, hvordan faglig ledelse skal udøves.
- Ledere bør øge fokus på faglig sparring og feedback, både i deres egen ledelse og i ledelsen af samarbejdet mellem pædagoger.
- Faglig ledelse kan med fordel distribueres til pædagogerne, men der er stadig behov for ledelsesmæssige rammer og støtte.
- Der er behov for en mere videns- og forskningsbaseret tilgang både hos pædagoger og ledere.

Studiet viser, ligesom "*Godt du kom*", at faglig ledelse har en positiv indvirkning på pædagogers faglighed, motivation, jobtilfredshed og den faglige kvalitet i fritidstilbuddene. Ledere der bedriver en systematisk faglig ledelse, der giver ledere mulighed for at definere og understøtte fritids-, klub- og ungetilbuddenes retning, styrker kvaliteten. Dog kan øgede politiske ambitioner og mange kommunale projekter begrænse lederes evne til at fokusere på fritidsområdet, da disse projekter ofte fjerner fokus fra fritids- og ungdomspædagogiske dagsordener og skævvrider det faglige fokus henimod skoleområdet.

Projektet "*Godt du kom*" supplerer VIVE's resultater ved at vise, at faglige ledelse kan øge antallet af større børn og unge, der frekventerer SFO- og klubtilbud.

VIVE's undersøgelse påpeger, at pædagoger oplever mindre faglig sparring og feedback end ønsket – og ser et behov for mere systematisk brug af teori og forskningsbaseret viden. Selvom pædagoger i nogen grad varetager faglige ledelsesopgaver, er der brug for klarere ledelsesmæssige rammer for faglig feedback og vidensopbygning.

VIVE's rapport anbefaler derfor bedre vilkår for faglig ledelse med øget tid og ressourcer til udvikling af en faglig ledelsesprofil. Fokus bør også rettes mod faglig sparring og feedback i samarbejdet mellem pædagoger samt en mere videns- og forskningsbaseret tilgang blandt både pædagoger og ledere (Bjørnholt et al., 2024).

VIVE-rapporten kan understøtte og supplere anbefalingerne baseret på erfaringer fra projektet "*Godt du kom*".

Hvordan kan der udvikles et samarbejde på tværs?

- Kræver det indblik i egen praksis og et udsyn, som kan sikres ved deltagelse i organisationernes forskellige konferencer på det fritids- og ungdomspædagogiske område?
- Vil en tværkommunal pædagogpraksis samt ledelsespraksis (et samarbejdsforum) med fokus på fritids- og ungdomspædagogik kunne styrke fagligheden og kvaliteten i opgaveløsningen?
- Vil etableringen af stærke samarbejdsrelationer mellem fritids- og ungdomspædagoger i fritids- og ungetilbuddene sikre en praksis og erfaringsudveksling på tværs af de kommunale tilbud i den enkelte kommune?

Kan målrettet meningsfuld dataindsamling styrke den faglige kvalitet?

- Kan man indsamle og analysere data for at forstå værdien af fritids- og ungdomstilbud og for at guide fremtidige beslutninger og forbedringer?
- Kan man opstille forventninger om lokal datagenerering vedrørende lokalområder og det levede børne- og ungdomsliv, hvor børn og unge bliver konsulteret og informeret om formålet og samtidig bidrager til at frembringe disse data?
- Kan man opstille forventninger om deltagelse fra børn, unge og deres forældre i både frembringelsen og fortolkningen af disse data?
- Kan man skabe en eksperimenterende fritids- og ungdomspædagogisk praksis med afsæt i disse data?

Retningslinjer for inddragelse og deltagelse:

- Udarbejd kommunale retningslinjer for børn og unges indflydelse og medbestemmelse i de enkelte klubtilbud.

Der er behov for en stærkere opmærksomhed på ungdomsklub og ungdomspædagogik:

- Ungdomsklubbernes målgrupper er typisk 14-18 år. Denne aldersgruppe rækker ud over grundskolens 9. og 10. klasse. Hvordan sikres et fokus på ressourcer, pædagogik og ledelse vedrørende unge fra 15 år og op?

5.2. AFSLUTTENDE REFLEKSIONER OVER PROJEKTETS BIDRAG TIL FRITIDS- OG UNGDOMSPÆDAGOGIK

Projektet "Godt du kom" bidrager til en genopdagelse af en samfundsengagerende fritids- og ungdomspædagogik, hvor fritids- og klubtilbud iagttages som "minisamfund", og hvor større børn og unge inviteres til at deltage i udviklingen af deres fritids- og klubtilbud.

International og dansk forskning peger på, at demokratisk og politisk selvtilid gennem samfundsengagerende fritids- og ungdomspædagogik øger livsmod og trivsel.

Projektet "Godt du kom" rejser grundlæggende spørgsmål til vores forståelser af, hvad et fritids- og klubtilbud med høj kvalitet og attraktivitet bør være. Det er nu spændt ud mellem polerne "børn og unge som objekter for kommunale servicerende fritidstilbud" og "børn og unge som medskabende aktører i deres egne fritids- og ungdomsklubber". Den pædagogiske praksis og ledelsen heraf vil være vidt forskellig i de to positioner.

Projektet "Godt du kom" ønsker at rejse diskussionen om positionerne, fritids- og ungdomspædagogikkens fremtid samt ledelsen heraf i Køge Kommune. Projektet giver samtidig en række svar, som kan bidrage til større livsglæde hos de større børn og unge.

Figur 22. Et uddrag af den forskervæg, som børn og unge i en klub bidrog til for at svare på spørgsmålet: Hvad kendetegner den gode klub?

Referencer

- Andersen, I. (2013). *Den skinbarlige virkelighed : om vidensproduktion inden for samfundsvidenskaberne* (5. udg. ed.). Samfundslitteratur.
- Barker, J., & Weller, S. (2003). "Is it fun?" developing children centred research methods. *International journal of sociology & social policy*, 23(1/2), 33-58. <https://doi.org/10.1108/01443330310790435>
- Bjørnholt, B., Kjer, M. G., Madsen, A. E., Bendixen, E. P., & Marcussen, E. K. (2024). *Faglig ledelse i fritidstilbud: Kan faglig ledelse understøtte faglighed, medarbejdermotivation og kvalitet i fritidstilbud? Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (VIVE). Danskernes sundhed : Den Nationale Sundhedsprofil : midtvejsundersøgelsen 2023 - centrale udfordringer. (2024). (Version: 1.0 ed.). Sundhedsstyrelsen.*
- Dewey, J. (2005). *Demokrati og uddannelse* (1. udgave. ed.). Klim.
- Dewey, J. (2008). *Erfaring og opdragelse* (2. udgave (fotografisk optryk). ed.). Hans Reitzel.
- Fincham, B. (2016) *The Sociology of Fun*. Palgrave and MacMillan, London.
- Ernst, C., & Chrobot-Mason, D. (2011). *Flat World, Hard Boundaries: How to Lead Across Them*. MIT Sloan management review, 52(3), 81.
- Hargreaves, A., & Fullan, M. (2016). *Professionel kapital : en forandring af undervisningen på alle skoler* (1. udgave. ed.). Dafolo.
- Hart, R., & Schwab, M. (1997). *Children's Rights and the Building Of Democracy: A Dialogue on the International Movement for Children's Participation*. *Social justice (San Francisco, Calif.)*, 24(3 (69)), 177-191.
- Hart, R. A. (1992). *Children's participation : from tokenism to citizenship*. UNICEF, International Child Development Centre.
- Haugegaard, S. Østergaard, S. (2020). *Jagten på frirum – Perspektiver på unge, hverdagsliv og fællesskaber*. *Ungdomsanalyse.nu*.
- Larsen, J. (2015). *Fritid - den nye elev i klassen : strategisk pædagogisk ledelse* (1. udgave. ed.). *Ungdomsringen*.
- Larsen, J. (2018). *Er du på tværs? : om at lede og krydse grænser i nye pædagogiske landskaber* (1. udgave. 1. oplag. ed.). *Ungdomsringen*.
- Larsen, J. (2021). *SFO, klub- og ungeområdet : det sjove præsentationsrum balanceret imellem afslappende sjov fritid og alvorlig sjov fritid*. *Tidsskrift for socialpædagogik*, 24(2) 17-30.
- Majgaard, K. (2011). *Inklusionens arkitekter. Pædagogisk psykologisk tidsskrift. (Inklusions- og eksklusionsprocesser i sociale sammenhænge)*
- Majgaard, K. (2021). *Strategisk pædagogisk ledelse : spændingsfelter, greb og hverdagsøvelser* (1. udgave. ed.). *Dafolo*.
- Magnusson, E., & Marecek, J. (2015). *Doing Interview-based Qualitative Research: A Learner's Guide* (1 ed.). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107449893>
- March, J. G., 2008: *Fornuft og Forandring – ledelse i en verden beriget med uklarhed*. *Forlaget Samfundslitteratur*
- Mertler, C. A. (2019). *The Wiley handbook of action research in education* (1 ed.). Wiley Blackwell.
- Mørck, L. L., Aiche, W. A., & Kordovskiy, J. (2023). *Fællesskabende praksisser* (1. udgave. ed.). Frydenlund Academic.
- Negt, O. (1975). *Sociologisk fantasi og eksemplarisk indlæring*. RUC Forlag.
- Petersen, K. E. (2023). *Pædagogers arbejde med børn og unge i fritidspædagogikken : fritidspædagogikkens betydning for børn og unges trivsel, udvikling og livsmuligheder* (1. udgave. ed.). DPU.
- Petersen, K. E., Hedegaard Sørensen, L., Møbius Sørensen, T. E., & Ladefoged, L. (2019). *Fritids- og ungdomsklubbers betydning for børn og unges hverdagsliv og fællesskaber i udsatte boligområder*. DPU, Aarhus Universitet.
- Ringskou, L., Vengsgaard, C., & Bach, C. (2020). *Klubpædagogen mellem demokrati, frihed og markedsførelse? Forskning i pædagogers profession og uddannelse*, 4(2), 16. <https://doi.org/10.7146/fppu.v4i2.122504>
- Tofteng, D., Larsen, V., & Bladt, M. (2024). *Deltagelsesperspektiver i klubarbejdet. I: Fritids- og ungdomspædagogik : en grundbog i fritids- og ungdomspædagogisk arbejde med større børn og unge* (1. udgave ed.). *Ungdomsringen*.
- Tænketanken Mandag Morgen & Lego Foundation (2021) *Det gode børneliv ifølge børnene*.
- Åkerstrøm Andersen, N. (1999). *Diskursive analysestrategier : Foucault, Koselleck, Laclau, Luhmann*. *Nyt fra Samfundsvidenskaberne*.

Det er blevet mere et samarbejde med børnene

ET FRITIDS- OG UNGDOMSPÆDAGOGISK UDVIKLINGSPROJEKT

Hvordan skaber vi attraktive fritidstilbud for større børn og unge, hvor de både trives og engagerer sig? Denne rapport præsenterer resultaterne fra *Godt du kom* – et fritids- og ungdomspædagogisk udviklingsprojekt i Køge Kommune, der kombinerer aktionslæring, ledelsesudvikling og børns perspektiver for at styrke SFO(2)- og klubområdet.

Gennem en systematisk undersøgelse med spørgeskemaer, kvalitative interviews og pædagogisk aktionslæring kortlægger rapporten, hvad der gør klubber attraktive, og hvordan faglig ledelse og pædagogik sammen kan skabe et stærkere klubtilbud med høj kvalitet. Den viser, hvordan børn og unge inddrages som medskabere af deres fritidsliv – en tilgang, der øger både deltagelse og kvalitet.

Rapporten er en hybrid mellem **ledelse** og **fritids- og ungdomspædagogik**. Den stiller skarpt på, led-

konkret kan udøve pædagogisk faglig ledelse, der styrker det professionelle fællesskab i klubberne og sikre, at pædagogikken udvikles i takt med børns og unges behov. Samtidig udfordrer den de eksisterende strukturer og sætter fokus på, hvorfor fritids- og ungdomspædagogikken fortjener en stærkere politisk forankring.

HVORFOR LÆSE DENNE RAPPORT?

- Få indsigt i en konkret, forskningsbaseret udviklingsproces i fritids- og ungdomsklubber
- Se, hvordan pædagogisk ledelse og praksis kan styrke børns engagement og deltagelse
- Bliv inspireret til at arbejde med aktionslæring og tværgående samarbejde i klubområdet

Rapporten henvender sig til forskere, kommunale beslutningstagere, pædagoger og ledere, der ønsker at forstå, udvikle og styrke fritids- og ungdomspædagogikken som et selvstændigt pædagogisk felt.

JESPER LARSEN